

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

OPINNÄYTETYÖ

Puhekieltä ja kavereita!

Maahanmuuttajanuorten kokemuksia
kotoutumista tukevan toiminnan vaikutuksista

Anu Leinonen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

11 / 2017

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Anu Leinonen	Sivumäärä 47 ja 2 liitesivua
Työn nimi Puhekieltä ja kavereita! Maahanmuuttajanuorten kokemuksia kotoutumista tukevan toiminnan vaikutuksista	
Ohjaava opettaja Tarja Jukkala	
Työn tilaaja ja työelämäohjaaja Paremmiin Yhdessä ry, Emmanuel Sibomana	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö on työelämälähtöinen laadullinen tutkimustyö. Työn tilaajana toimi Paremmiin Yhdessä ry, joka järjestää monipuolista kotoutumista tukevaa toimintaa Jyväskylässä. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, kuinka yhdistyksen toimintaan osallistuminen on vaikuttanut yksin maahan tulleiden nuorten kotoutumisprosessiin. Lisäksi selvitettiin integraation ongelmakohtia ja kartoitettiin ehdotuksia toiminnan kehittämiseksi.</p> <p>Aihe on ajankohtainen, sillä Suomi kansainvälistyy vauhdilla. Kotouttamistoimien järjestäminen on kuntien ja TE-keskuksen vastuulla. Maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyvät asiat on nostettu esille myös Juha Sipilän Hallitusohjelmassa, mikä kieli aiheen tämänhetkisydestä. Aiheen käsittely on merkittävää ammattialalle, sillä valtaosa Suomesta oleskelulupaa hakevista henkilöistä on iältään 18-34 -vuotiaita. Tämä sopii nuorisotyön piiriin lain puitteissa, sillä Nuorisolaki määrittelee nuoren alle 29-vuotiaaksi. Järjestöt ja yhdistykset edistävät osaltaan kotoutumista. Lisäksi kotoutumisen prosessi kestää useita vuosia. Näistä syistä johtuen aihe on merkittävä yhteisöpedagogien työkentällä sekä järjestö-, - että nuorisotyössä.</p> <p>Työn tietoperusta pohjautuu aiheen kirjallisuuteen ja tilastotietoihin. Työssä käsitellään maahanmuuttoa ilmiönä, sen syitä sekä taustalla vaikuttavia lakeja ja kansainvälisiä sopimuksia. Merkittävien teoria-osuus koostuu sopeutumisstrategioista, kotoutumisprosessin vaiheista sekä kotoutumisen avaintekijöistä.</p> <p>Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluna. Haastatteluun osallistui neljä Suomeen yksin alaikäisinä tullutta nuorta miestä, jotka ovat osallistuneet aktiivisesti sekä läksykerhon että Mahis-ryhmän toimintaan. Haastattelukysymykset pohjautuivat kotoutumisen avaintekijöihin, joten teoria ja käytäntö linkittyvät hyvin toisiinsa.</p> <p>Tulokset ovat monipuolisia. Niistä ilmenee, että nuorten näkökulmasta tärkeimpiä osallistumisen hyötyjä ovat kielen oppiminen sekä kavereiden saaminen. Kotoutumisen haasteena koetaan esimerkiksi hankaluus tutustua syntysuomalaisiin nuoriin. Työ on tuottanut arvokasta tulosta, sillä nuorten ääni kotoutumisen asiantuntijoina on saatu hyvin kuuluviin.</p> <p>Tunne osallisuudesta edistää maahan muuttaneiden juurtumista Suomeen. Onnistunut integraatio puolestaan kannustaa jatko-opintoihin ja työelämään sekä edesauttaa hyvinvointia. Työn tulokset ovat hyvin tilaajan hyödynnettävissä, sillä nuorten kehittämisideat olivat konkreettisia, jolloin niihin on helppo tarttua. Työn avulla voidaan perehdyttää yhdistyksen tulevia vapaaehtoisia. Tämä opinnäytetyö kartoittaa kotoutumisen tietoperustaa, minkä vuoksi se on hyödynnettävissä koko toimialan käyttöön.</p>	
Asiasanat kotoutuminen, turvapaikanhakijat, maahanmuuttajat, läksykerho, nuoret	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Program of Civic Activities and Youth Work

ABSTRACT

Author Anu Leinonen	Number of Pages 47 ja 2 annexes
Title Spoken Language and Mates! Immigrant youngsters experiences on how participation of Paremmin Yhdessä ry's activities has affected their social integration	
Supervisor Tarja Jukkala	
Subscriber and Mentor Paremmin Yhdessä Ry, Emmanuel Sibomana	
Abstract <p>This thesis is a work oriented qualitative research ordered by Paremmin Yhdessä ry. The number one priority was to find out how participation has impacted the process of integration, according to immigrant youngsters. In addition, sticking points of integration and ideas on how to develop the association's activities were under research.</p> <p>The subject is current because Finland is changing to be even more international. Municipalities together with Employment and Economic Development Centres are responsible to arrange activities that support social integration.</p> <p>The theoretical part of this thesis is based on subject's literature and statistics. Immigration is a phenomenon. I clarify its reasons, laws and international agreements that accest on it in practice. The main theory consists acculturation strategies, phases of integation and factors that improve integration.</p> <p>The research was carried out by using a method of interview. Four young men who have come to Finland alone as minor asylum seekers. ewre inerviewed. These yougsters have actively taken part on homework club and Mahis-project. The questions of these interviews were based on the integration improving factors so theory and facts do link to each other accurately.</p> <p>The results of the research are diverse. According to these youngsters participation on these two activities has been most beneficial on learning Finnish and making friends. The research proves that it is difficult to get to know Finnish youngsters. The feeling of involvement increases integration. Besides, successful intergation encourages youngsters to study a higher level education and advances well-being.</p> <p>The reuslts can easily be utilized because the ideas are very tangible. With this thesis the association can induct volunteers. It is possible to use this thesis on different branches of Civic activities and youth work.</p>	
Keywords social integration, asylum seekers, immigrants, homework club, youngsters	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TILAAJAN ESITTELY	5
2.1 Avaimet oppimiseen -läksykerho	6
2.2 Mahis-projekti: Unelmasunnuntai	7
3 MAAHANMUUTTO SUOMESSA	8
3.1 Turvapaikkaprosessi – kuinka se etenee?	8
3.2 Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat	11
3.3 Oleellisia käsitteitä	12
3.4 Maahanmuuton syitä ja tilastotietoa	13
3.5 Maahanmuuton lainsäädäntö ja maahanmuuttopolitiikka	15
4 KOTOUTUMINEN	18
4.1 Akkulturaatiostrategiat Berryn mukaan	18
4.2 Kotoutumisprosessin vaiheet	19
4.3 Kotoutumisen avaintekijät	20
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	23
5.1 Työn aihe, tarve ja rajaus	23
5.2 Menetelmän valinta	24
5.3 Nuorten haastattelut	26
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	27
6.2 Kielen oppiminen: Läksyjentekoa ja puhekielen harjoittelua	29
6.3 Sosiaaliset verkostot: moikkailukavereita, mutta ei suomalaisia ystäviä	31
6.4 Haasteet: Suomalaisiin tutustumisen vaikeus, ennakkoluulot ja huoli	32
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	34
7.1 Kehittämisideat ja niiden hyödynnettävyys	34
7.2 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti	37
7.3 Ideoita jatkotutkimukseen	38
7.4. Itsearviointi ja pohdinta	39
LÄHTEET	42
LIITE1	48

1 JOHDANTO

Vuoden 2016 loppupuoliskolla tein opiskelujeni syventävän harjoittelun Paremmiin Yhdessä ry:ssä. Tämän harjoittelujakson aikana tilaaja esitti toiveensa opinäytetyöstä ja minä innostuin. Työn tekeminen monikulttuuriseen ympäristöön tuntui luontevalta, sillä opintojen aikana olen saanut runsaasti kokemusta erikäisten kotoutumista tukevista toiminnoista.

Maahanmuutto Suomeen on lisääntynyt viime vuosina. Tästä syystä nuori-soalalla on tarvetta monikulttuuristen ilmiöiden ymmärtämiselle sekä tietoperustan vahvistamiselle. Lisäksi kolmannen sektorin aseman vahvistaminen viranomaistahojen rinnalla on merkittävää. Suurin osa kotoutumisesta tapahtuu nimenaan toisten ihmisten kanssa, yhteisessä arjessa, eikä niinkään virastoissa.

Paremmiin Yhdessä ry:n tarve oli selvittää, millä tavoin heidän toimintaansa osallistuminen on vaikuttanut maahanmuuttajien kotoutumiseen. Koska yhdistyksen toimintaan osallistuu kaiken ikäisiä ihmisiä, työn rajaaminen oli pakollista. Lisäksi halusin selvittää kotoutumisen haasteita ja saada nuorilta kehitysideoita toimintaan. Alusta pitäen oli selvää, että teen kvalitatiivisen tutkimuksen. Työ hyödyttää tilajaa suuresti, sillä kehittämissideoita syntyi haastateltavien määrään nähden paljon. Ideoiden konkreettisuus kannustaa tarttumaan niihin. Työ antaa äänen nuorille kotoutumisen asiantuntijoina.

2 TILAAJAN ESITTELY

Paremmiin Yhdessä ry (myöhemmin Pyr) on yhdistys, joka tekee työtä perheiden voimaantumisen ja maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Yhdistyksen toiminnalla edistetään perheiden, lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä osallisuutta yhteiskunnassa. Toiminnassa korostuu ihmisten tasa-arvoinen

kohtaaminen sekä kunnioittaminen, yhteisöllisyys, luotettavuus ja avoimuus. (Paremmiin Yhdessä ry 2017a.)

Pyr:in toimintaan kuuluvat kotoutumistukipalvelut, perhetyö, konsultointipalvelut, kokemusasiantuntijuus, nuorten tukitoimet, sekä koulutukset ja tapahtumien, kuten lasten päiväleirien järjestäminen. Suomen toiminnan lisäksi yhdistyksellä on tällä hetkellä meneillään kehitysyhteistyöprojekti Kenian Nakurussa. (Paremmiin Yhdessä ry 2017b.)

Kotoutumista tukevan toiminnan tarkoituksena on edesauttaa aktiivista osallistumista, vahvistaa suvaitsevaa suhtautumista erilaisuuteen ja edistää eri taustoitte ihmisten välistä kanssakäymistä. (Suomen Punainen Risti 2017). Kotoutumista tukevia toimintoja ovat erilaiset harrastusryhmät, läksykerhot, kaveritoiminta, kielikerhot sekä kotoutujan omakielinen toiminta. (Kotouttaminen.fi 2017). Työssäni keskityn Pyr:in järjestämään läksykerhoon sekä Mahis-ryhmään.

Paremmiin Yhdessä ry:llä ei ole palkallisia työntekijöitä, vaan se pyörii täysin vapaaehtoisten voimalla. Yhdistyksellä ei kuitenkaan ole omia toimitiloja, vaan esimerkiksi läksykerhoa pidetään Monikulttuurikeskus Glorian tiloissa. Suoritin Nuorisotyön syventävän harjoittelun yhdistyksessä, ja esille nousi tarve opinnäytetyön tekemiselle.

2.1 Avaimet oppimiseen -läksykerho

Läksykerhoa järjestetään kolme kertaa viikossa, tiistaista torstaihin kello 15-17 välisellä ajalla. Toiminta on kaikille avointa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kerhoon voi tulla kuka vaan riippumatta oppiaineesta tai suomen kielen osaamisen tasosta. Pääpaino on kotitehtävien tekemisessä, mutta läksykerhossa on mahdollista saada apua esimerkiksi kokeisiin valmistautumiseen tai vaan hengailuilla. Kerhossa voi myös harjoitella suomen kielen puhumista. Pyr:in raportoinnin mukaan läksykerhon ohjaajat ovat yleensä ammattikorkeakoulujen sekä yli-

opiston opiskelijoita. Jokaisella kerralla on mukana vastuuohjaaja sekä vapaaehtoisia. Vuonna 2015 läksykerhoon osallistui vuoden aikana 39 kävijää ja käyntikertoja oli 653. (Paremmiin Yhdessä ry 2015).

Sujuva läksyjenteko lisää opiskelumotivaatiota sekä innostusta koulua kohtaan. (Grönlund & Joensuu, 2012). Monella maahanmuuttajataustaisella lapsella ja nuorella ei ole kotona ketään, joka voisi tukea opiskelussa, sillä vanhempien kielitaito on usein heikompi kuin lasten. Kasvanut motivaatio edesauttaa kotoutumista ja antaa paremmat mahdollisuudet jatko-opiskeluun. Läksykerhossa on myös mahdollista saada vertaistukea ja laajentaa omaa sosiaalista verkostoa tutustumalla uusiin ihmisiin. (Korpela 2005, 32.)

2.2 Mahis-projekti: Unelmasunnuntai

Nuorten Akatemian rahoittama Mahis-pienryhmätoiminta on suunnattu 13-17 -vuotiaille haastavassa elämäntilanteissa oleville nuorille. Koulutettu Mahis-ohjaaja voi hakea rahallista tukea maksimissaan 1000 euroa ryhmää kohden. Tuen avulla voi toteuttaa hyvin vaihtelevia nuorten itsensä ideoimia projekteja. Esimerkiksi Muuramessa on toteutettu kokkikerho ja jyväsyläläiset ysiluokkalaiset ovat kokeilleet voimauttavaa valokuvausta. (Mahis 2017). Tässä tapauksessa ryhmä koostui maahan yksin tulleista alaikäisistä turvapaikanhakijoista. Nuoret miehet odottivat oleskelulupapäätöstä ja kaipasivat aktivointia. Tilanteen haastavuutta lisäsi se, että nuorten asumisyksikkö lakkautettiin. Tämä lisäsi heidän epävarmuutta tulevaisuudesta.

Yhdessä nuorten kanssa päätettiin, millaista toimintaa toteutamme. Mahis-ryhmä kävi esimerkiksi museovierailulla, luistelemassa ja pulkkamäessä. Tapaamisia järjestettiin joka toinen sunnuntai ajalla marraskuu 2016-helmikuu 2017. Yhteisen tekemisen kautta nuoret saavat tukea, mielekästä vapaa-ajan tekemistä sekä tärkeitä onnistumisen kokemuksia (Mahis 2017). Toimintaan osallistui 5-7 nuorta, joista neljää on haastateltu tässä tutkimuksessa. Ryhmää ohjasi 4-5 vapaaehtoisista opiskelijaa. Itse olin yksi ryhmän ohjaajista, joten nuoret ovat minulle tuttuja. Mukana tapaamisissa oli myös vaihto-opiskelijoita, sillä nuoret olivat kiinnostuneita oppimaan englantia ja tutustumaan eri kulttuureihin.

3 MAAHANMUUTTO SUOMESSA

Tässä kappaleessa avaan turvapaikanhakua prosessina sekä Suomeen yksin tulleiden alaikäisten asemaa. Kaikki tutkimukseeni osallistuneet neljä nuorta ovat tulleet ilman huoltajaa maahan. Avaan myös maahanmuuton ja opinnäytetyöni kannalta tärkeitä termejä. Tämä siitä syystä, että käsitteet saattavat olla nimellisesti tuttuja, mutta niiden merkitykset eivät. Lisäksi esittelen lyhyesti maahanmuuttajia koskevaa lainsäädäntöä ja suomalaista maahanmuuttopolitiikkaa. Kerroin myös tutkimus- ja tilastotietoa maahanmuuton syistä.

3.1 Turvapaikkaprosessi – kuinka se etenee?

Turvapaikanhakija on henkilö, joka on lähtenyt kotimaastaan tai asuinmaastaan vainon ja turvattomuuden vuoksi pois. Henkilö hakee kansainvälistä suojelua edellä mainittuihin seikkoihin vedoten. Mahdollisimman pian Suomeen saapumisen jälkeen turvapaikanhakijan on ilmoitettava poliisille tai rajavartioston henkilöstölle halustaan hakea turvapaikkaa. Hakemusten jättö tapahtuu aina kohdemaassa, joten turvapaikkaa ei voi hakea ulkomailta käsin. (Gothóni & Siirto 2016, 270-271.) Suomeen saapuu vuosittain 3000-5000 turvapaikanhakijaa.

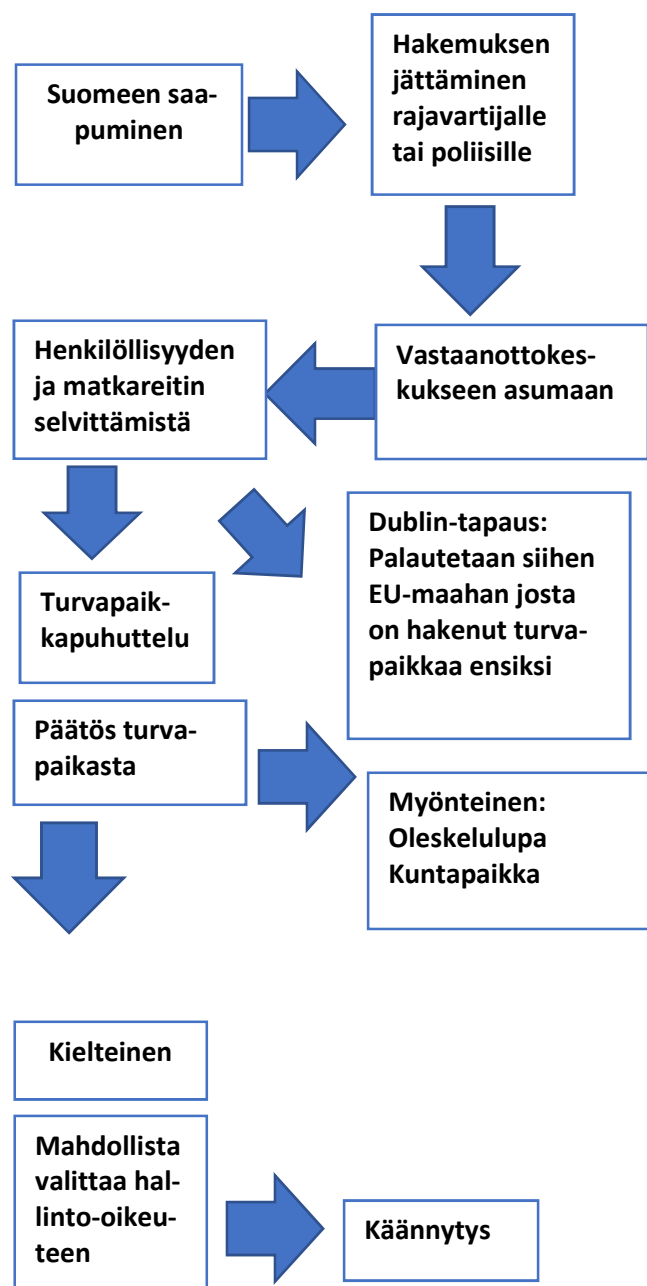
Viranomaisen kirjaa ylös hakijan perustiedot, ottaa sormenjäljet sekä tarkistaa henkilön rekisteritiedot. Tämän jälkeen henkilö ohjataan asumaan vastaanottokeskukseen. Maahanmuuttovirasto alkaa selvittää henkilön matkareitin kulkua sekä henkilöllisyyttä. Jos henkilö on hakenut turvapaikkaa jo jostain toisesta EU-maasta tai on saanut oleskeluluvan toiseen maahan, Suomi ei käsittele turvapaikkahakemusta. Tällöin on kyse Dublin-tapauksesta ja henkilö palautetaan edellä mainituista syistä johtuen maahan. (Maahanmuuttovirasto 2017a.)

Turvapaikkapuhuttelussa hakijan tulee pystyä kertomaan ne syyt, joiden vuoksi hän hakee suojelua. Tarkoituksena on selvittää, onko henkilö se kuka väittää olevansa. Tässä vaiheessa mahdolliset todisteet ovat tärkeitä, jotta hakija pystyy

perustelemaan kertomaansa. (Siirto & Laihia 2016, 118-122.) Turvapaikkapuhuttelun jälkeen Maahanmuuttovirasto jatkaa tutkimustaan.

Selvityksen jälkeen hakijalle ilmoitetaan päätöksestä. Päätökseen vaikuttaa olennaisesti turvapaikanhakijan kotimaan turvallisuustilanne. Usein ihmisoikeusjärjestöjen ja viranomaisten näkemys maan turvallisuudesta on todella erilainen. Esimerkiksi keväällä 2016 Irak ja Afganistan määriteltiin turvallisiksi maiksi. Kielteisen päätöksen syynä voi olla esimerkiksi se, etteivät toissijaisen suojelun tai pakolaisuuden kriteerit täyty. (Siirto & Laihia 2016, 122-123.) Kielteisen päätöksen saanut henkilö voi valittaa hallinto-oikeuteen. Valituksen käsittelyajan henkilö asuu normaalisti vastaanottokeskuksessa. Jos valitusta ei tee tai toinenkin päätös on kielteinen, henkilö käännytetään maasta. (Maahanmuuttovirasto 2017a.) Käännytys tarkoittaa, että turvapaikanhakija saa kielteisen päätöksen sekä kaksi vuotta kestävästä maahantulokiellosta. (Mt., 123). Kaikista paras vaihtoehto on osallistua vapaaehtoisen paluun ohjelmaan, jolloin on mahdollista saada tukea esimerkiksi matkakuluihin. (Mt., 2017a).

Myönteinen päätös turvapaikasta tarkoittaa, että henkilö saa jäädä Suomeen. Tällöin hän hakee kuntapaikkaa ja saa oleskelulupakortin. Elämä uudessa maassa voi ikään kuin virallisesti alkaa.

Kuvio 1 Turvapaikan hakeminen

Lähde: pohjautuu Maahanmuuttovirasto 2017

3.2 Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat

Suomeen tulee yksin myös lapsia ja nuoria. Viimeisen kymmenen vuoden aikana yksintulleiden lasten määrä on vaihdellut muutamasta sadasta yli 3000 (vuonna 2015). Eniten lapsia tulee Afganistanista, Irakista sekä Somaliasta. (Pakolaisneuvonta 2017.) Iältään lapset ovat useimmiten 14-17 -vuotiaita. (Trust 2017). Alaikäiset yksintulleet turvapaikanhakijat ovat alle 18-vuotiaita ja joutuneet eroon vanhemmistaan tai huoltajasta. Lastensuojelun Keskusliiton mukaan ilman huoltajaa tulevaa lasta ei saa käännättää rajalta eikä evätä maahan pääsyä. (Lastensuojelun Keskusliitto 2001, 15.)

Turvapaikkaprosessin aikana lapsi asuu alaikäisten ryhmäkodissa tai tukiasumisyksikössä. Oleskeluluvan saanut lapsi muuttaa yleensä asumaan perheryhmäkotiin (Kotouttaminen.fi 2017.) Alaikäiselle määrätään edustaja, jonka tehtäviin kuuluu lapsen edun mukaisten ratkaisujen teko, huolenpidon ja asumisolojen takaaminen, lapsen neuvominen ja hänen etunsa ajaminen. (Mikkonen 2002, 21-23; Parsons 2010, 46-48).

Kotouttamislain (493/1999) mukaan edustajan tehtävä lakkaa, kun lapsi tulee täysi-ikäiseksi, muuttaa pysyvästi pois maasta tai kun hänelle määrätään Suomessa muu laillinen huoltaja. (Finlex 2017). Käytännössä asumispaikan ohjaajat huolehtivat lapsesta arjessa. Edustaja avustaa lasta viranomaisasioissa sekä käyttää puhevaltaa, esimerkiksi osallistumalla lapsen turvapaikkapuhutteluun. (Maahanmuuttovirasto, 2017c). Myös ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden määrä nousi selvästi vuonna 2015. Yleensä alaikäiset saavat oleskeluluvan, mutta perheenyhdistäminen jää lähes poikkeuksetta toteutumatta. Suomessa on toistaiseksi saatavilla vähän tietoa alaikäisenä yksin tulleiden kotoutumisen sujumisesta, esimerkiksi seurantatutkimusten muodossa. (Kaukiainen 2016).

3.3 Oleellisia käsitteitä

Maahanmuuttaja tarkoittaa sellaista henkilöä, joka on muuttanut toiseen maahan asumaan pidemmäksi aikaa. Joissakin tapauksissa termillä viitataan myös Suomessa syntyneeseen henkilöön, jonka vanhemmat tai toinen heistä asuvat Suomessa. Tällöin puhutaan tarkemmin sanottuna toisen polven maahanmuuttajasta. (Väestöliitto 2017.) Maahanmuuttoviraston mukaan myös paluumuuttajat luokitellaan maahanmuuttajiksi. Paluumuuttaja on henkilö, jolla on sukujuuret tai muuten läheinen yhteys maahan. Esimerkkinä paluumuuttajasta ovat inkerinsuomalaiset. (Maahanmuuttovirasto, 2017b).

Haavoittuvuuden käsite on monimutkainen. Ajatellaan, että kaikki turvapaikkaa hakevat henkilöt ovat haavoittuvassa asemassa, mutta lainsäädäntöön pohjautuen kolmen seikan on koettu johtavan haavoittuvuuteen. Näitä ovat 1) hakijan kärsimät kokemukset, esimerkiksi kidutuksen uhriksi joutumien, 2) henkilön erityiset olosuhteet, esimerkiksi raskaus, 3) hakijan synnynnäinen tai hankittu tunnusmerkki, esimerkiksi vamma. (Tarvainen 2016.)

Haavoittuvuus voi olla myös tilapäistä, esimerkiksi haavoittuvassa asemassa oleva lapsi ei välttämättä myöhemmällä iällä enää kuulu tähän ryhmään. Haavoittuvuuden käsite on myös paikkasidonnainen. Esimerkiksi raskaana olevan naisen ei Suomessa koeta olevan erityisen haavoittuvassa asemassa. Toisaalta, haavoittuvuus voidaan määritellä inhimilliseksi ja kaikkia ihmisiä koskevaksi asiaksi. (Repo 2016; Tarvainen 2016, 65-68.)

Pakolainen määritellään Geneven pakolaissopimuksessa (1951) henkilöksi, joka on joutunut lähtemään kotimaastaan poliittisen mielipiteen, uskonnon, alkuperän tai kansalaisuuden vuoksi. Pakolaissopimus on kansainvälinen sopimus, joka määrää osaltaan reunaehdoja suomalaiselle turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikalle. (Gothóni & Siirto 2016, 269; Pakolaisneuvonta 2017b.) Poliitikasta lisää alaluvussa 3.5. Pakolaisstatuksen saa henkilö, jolle valtio on antanut turvapaikan. Eduskunta tekee vuosittain päätöksen siitä, kuinka monta pakolaista valtio sitoutuu ottamaan vastaan. Lukumäärä on vuosittain noin 750 kiintiöpakolaista. Suurin

osa pakolaisista tulee Iranista ja Irakista. (Maahanmuuttovirasto 2017c; Nieminen 2008, 33-34.)

Kotoutuminen tarkoittaa kaksisuuntaista kehitysprosessia, jonka tarkoituksen on saada maahanmuuttaja tuntemaan itsensä osaksi yhteiskuntaa. Tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle tietoja ja taitoja, joita tarvitaan työelämässä ja yhteiskunnassa. Kotoutujan näkökulmasta tämä tarkoittaa oma paikan löytämistä uudessa asuinmaassa. (Infopankki 2017; Tanner 2008,15; Suomen pakolaisapu 2017.) Aiheesta lisää opinnäytetyön luvussa 4. Kotouttaminen puolestaan kuvaa viranomaisten ja muiden tahojen tarjoamia toimenpiteitä ja palveluja, kuten kotoutumiskoulutusta. Näin ollen kotouttaminen tukee kotoutumista. (Infopankki 2017).

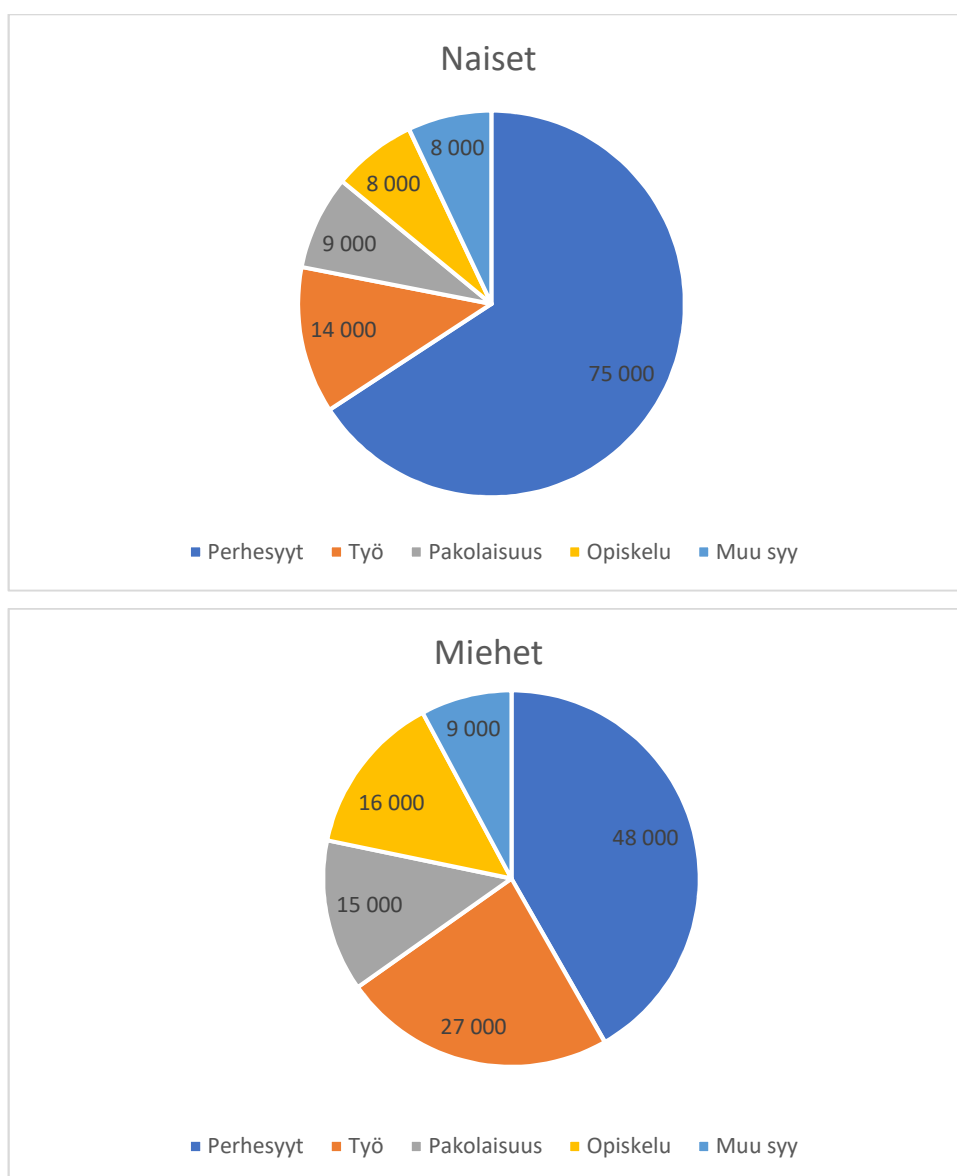
3.4 Maahanmuuton syitä ja tilastotietoa

Viime aikoina maahanmuutto on ollut otsikoissa lähinnä vuonna 2015 tapahtuneen turvapaikkakriisin vuoksi. Tuolloin Suomeen tuli yli 32 477 turvapaikkaa hakevaa henkilöä. (Maahanmuuttovirasto 2015; Sisäministeriö, 2017). Hätmajoituksia ja vastaanottokeskuksia perustettiin ympäri maata. Hakemusten määrä kasvoi kasvamistaan ja Maahanmuuttovirasto lisäsi työntekijämääräänsä. Turvapaikanhakijoihin liittyvät asiat olivat laajalti otsikoissa. On kuitenkin hyvä muistaa, että edelleen suurin osa Suomeen muuttavista henkilöistä tulee maahan perhesyiden takia. Maahanmuutossa on kyse laajemmasta ja monimuotoisemmasta ilmiöstä kuin, mitä yksittäiset tilastot esimerkiksi turvapaikanhakijoiden määrästä antavat ymmärtää.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos toteutti Ulkomaista syntyperää olevien työ- ja hyvinvointi UTH -tutkimuksen vuonna 2014-2015. Väestötutkimuksen aihealueita olivat hyvinvointi, terveys, työkyky ja elinolosuhteet. Tutkimukseen kutsuttiin 6000 henkilöä ja osallistumisprosentti oli 66%. Osallistujat olivat työikäisiä eli 15-64 -vuotiaita. Tutkimuksen mukaan suurin syy Suomeen muuttoon olivat perhesyyt.

Yli puolet eli 54% käyntihaastatteluun osallistuneista kertoi muuttaneensa seurustelusuhteen, rakkauden tai perheen vuoksi Suomeen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2015; Tilastokeskus 2017.)

Kuten kaaviosta on luettavissa, sekä miehistä että naisista suurin osa kertoi muuttamisen syyksi perhesyyt. Molemmilla sukupuolilla toiseksi suurin syy muuttoon on työ. Kolmanneksi suurin syy naisilla on pakolaisuus ja miehillä opiskelu. Pakolaisuuden ilmoitti syyksi yhteensä 24 000 henkilöä. (Sutela & Larja 2015, 15-16.)

Kuvio 2 Maahanmuuton syyt UTH-tutkimuksen mukaan

Lähde: pohjautuu tutkimuksen raporttiin

Perhesyiden vuoksi muuttaneiden määrä voi vaikuttaa yllättävän suurelta. Tämä kuitenkin johtuu siitä, että aiemmin on ollut saatavilla ainoastaan Maahanmuuttoviraston tilastotietoa esimerkiksi oleskeluluvan saaneista henkilöistä. Kun taas UTH-tutkimuksessa väestöön sisältyy myös sekä EU- että Efta-maista tulevat henkilöt. Efta:n eli Euroopan vapaakauppaliiton maihin kuuluvat Islanti, Liechtenstein, Norja ja Sveitsi. (Tulli, 2017).

Suurin kansalaisuusryhmä Suomessa ovat ylivoimaisesti Viron kansalaiset yli 50 000 henkilöä, seuraavaksi sijoittuvat Venäjä ja Irak. Ulkomaalaistaustaisista henkilöistä suurin osa on työikäisiä, 15-64-vuotiaita. (Kerckänen & Saastamoinen 2013; Tilastokeskus 2016). Tämä on hyvä asia, sillä muiden Pohjoismaiden tavoin Suomen väestö pienenee ja vanhenee. Suomen väestönkasvusta vuonna 2014 jopa 76% johtui maahanmuutosta ja esimerkiksi Tanskan vastaava luku on 96%. On selvää, että pohjoismainen väestö kasvaisi lähes olemattomalla tasolla ilman maahanmuuttoa. (Rasilainen 2016, 12.)

3.5 Maahanmuuton lainsäädäntö ja maahanmuuttopolitiikka

Maahanmuuttolainsäädäntö toimii seulana, joka päästää läpi ainoastaan harvat, vain rajoitetuksi ajaksi ja tiettyjen maahanmuuttomenettelyjen kautta. (Himanen & Könönen 2010; Silfver 2010, 134). Ulkomaalaislaki velvoittaa, että maahan tulut henkilö selvittää tulonsa syyn sekä oleskelun keston. Laki säätelee esimerkiksi viisumeita, maahantulon sekä maassa oleskelun edellytyksiä ja turvaamistoimia. Lain tarkoituksena on edistää hallittua maahanmuuttoa samalla huomioiden Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset. (Maahanmuutto.net 2017a; Makkonen & Koskenniemi 2013, 73; Finlex 2017).

Uusi kotoutumislaki (1389/2010) tuli voimaan syyskuussa vuonna 2011. Laissa tarkastellaan kotoutumista aiempaa laajemmasta näkökulmasta, esimerkiksi huomioidaan työperustainen maahanmuutto ja haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät. Kotoutumislain tavoitteena on, että jokainen maahan tulija saisi tukea kotoutumiseensa heti maahan saapumisen jälkeen, koska tällöin tarve on voimakkaimmillaan. (Siirto & Hammar, 2016, 189-190.) Lisäksi laissa määritellään, että

kunnat ovat vastuussa kotouttamisen suunnittelusta sekä kehittämisestä alueellisesti yhdessä työ- ja elinkeinotoimistojen, aluevirastojen sekä elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskusten kanssa. (Kotouttaminen.fi 2017).

Uusi yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) tuli voimaan vuoden 2015 alussa. Lain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää ja parantaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. (Oikeusministeriö 2017.) Yhdenvertaisuuden toteutumista valvovat syrjintälautakunta ja yhdenvertaisuusvaltuutettu. (Maahanmuutto.net 2017b).

Sisäministeriön mukaan maamme maahanmuuttopolitiikka perustuu EU:n yhteiseen turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikkaan, kansainvälisiin sopimuksiin sekä hallituksen tavoitelinjauksiin. Tarkoituksena on edesauttaa sellaista maahanmuuttoa, mitä Suomi tarvitsee. (Sisäministeriö 2017). Maahanmuutto esimerkiksi vastaa jo aiemmin mainittuun väestön ikääntymiseen. Maahanmuuttopolitiikkaa voidaan kuvata kolmella tasolla: kansainvälisellä, kansallisella sekä paikallisella tasolla.

Euroopan Parlamentti määrittelee maahanmuuttopolitiikan tavoitteiksi yhteisvastuun periaatteen ja tasapainoisen suhtautumistavan maahanmuuttoon. Ensimmäinen tavoite viittaa Lissabonin sopimukseen (2009), joka määrittelee jäsenmaiden vastuujakoa. Toinen tavoite tarkoittaa pyrkimystä torjua laitonta maahanmuuttoa ja varmistaa kolmansien maiden kansalaisten kohtelu oikeudenmukaisella tavalla kaikissa jäsenmaissa. Pyrkimyksenä on määritellä laillisille maahanmuuttajille selkeät ja yhdenmukaiset velvollisuudet ja oikeudet. (Euroopan parlamentti 2016.) Ongelmana kuitenkin on, että eri EU-maiden väliset käytännöt vaihtelevat hyvin paljon, mikä asettaa turvapaikanhakijat suoralta kädeltä eriarvoiseen asemaan.

Kansainvälisellä tasolla taustalla vaikuttavat ratifioidut kansainväliset sopimukset. (Maahanmuutto 2017). Ratifiointi tarkoittaa sopimuksen lopullista hyväksymistä ja voimaan asettamista. Näin ollen sopimuksen ratifioinut valtio on velvollinen noudattamaan sitä. Merkittävimpiä kansainvälisiä sopimuksia ovat Euroopan ihmisoikeussopimus, jo aiemmin selvennetty Geneven pakolaissopimus sekä

lapsen oikeuksien sopimus. (Mt., 2017). Euroopan ihmisoikeussopimus (63/1999) kattaa artikloissaan koko elämän kirjon sananvapaudesta uskonnonvapauteen. Lapsen oikeuksien sopimus on olennainen Suomeen yksin tulleiden lasten ja nuorten kannalta. Sopimus sisältää neljä yleistä periaatetta, jotka ovat syrjimättömyys, oikeus elämään ja kehittymiseen, oikeus lapsen edun huomioimiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen. (Unicef 2017.)

Kansallisella tasolla tarkoitetaan hallitusohjelmaa. Juha Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa korostetaan työllisyyttä vahvistavaa ja kansainvälistymistä edesauttavaa työperäistä maahanmuuttoa. Lausunnon mukaan maahanmuuttajat vahvistavat maamme kykyä innovaatioon sekä lisäävät osaamista yhteiskunnassa oman kulttuurinsa kautta. Hallitus ei salli rasismia, vaan kannustaa avoimeen, suvaitsevaiseen ja ihmisarvoa kunnioittavaan keskusteluun. Ohjelmassa on myös linjaus koskien kotoutumista. (Valtioneuvoston kanslia, 2015 36—37.)

Kotouttamista tulee tehostaa esimerkiksi lisäämällä kielen opetusta kotoutettavien nykyistä paremmalla lähtötason huomioimisella, parantamalla tukihenkilötoimintaa ja lasten osallistumista varhaiskasvatukseen. (2015.)

Alueellinen taso kertoo siitä, kuinka asiat käytännössä sujuvat ja millä keinoin kunnat huolehtivat esimerkiksi kotouttamistoimista. Jyväskylässä kotouttamista koordinoidaan monikulttuurisuusohjelman avulla. (Jyväskylän kaupunki 2017). Jyväskylässä asuvien nuorten maahanmuuttajien kohdalla tavoitteet olivat seuraavanlaiset:

*Maahanmuuttajanuorten kanssa toimivien valmiuksia parannetaan tarjoamalla vuosittain yhteistä koulutusta.
Maahanmuuttajien on helppo löytää ja osallistua kaupungin tarjoamiin nuorisopalveluihin.
Kantasuomalaisille sekä maahanmuuttajanuorille järjestetään yhteistä loma-aikojen toimintaa. (Jyväskylän monikulttuurisuusohjelma 2013-2016.)*

4 KOTOUTUMINEN

Tässä luvussa tarkastelen kotoutumista John Berryn akkulturaatio-teorian pohjalta. Lisäksi kerron kotoutumisen vaiheista sekä kotoutumista helpottavista tekijöistä, jotka toimivat samalla kotoutumisen onnistumisen mittareina.

4.1 Akkulturaatiostrategiat Berryn mukaan

Berryn nelikenttämallissa määritellään neljä suuntaa kulttuuriin sopeutumiseen. Ne ovat assimilaatio, integraatio, separaatio sekä marginalisaatio. Berryn mukaan kotoutumiseen eli akkulturaatioon vaikuttaa henkilön oma halu sopeutua, mutta toisaalta säilyttää omaa kulttuuria. Asenne kotoutumiseen määrittää sitä kautta, kumpaa intressiä henkilö painottaa enemmän. (Hoffrén 2000; Siirto & Hammar 2016, 204.)

Assimilaatio tarkoittaa sulautumista. Tässä mallissa henkilö hylkää oman kulttuurinsa ja pyrkii sulautumaan kaikilta osin valitsevaan kulttuuriin. Henkilö ei ajattele sitä, millaisia seurauksia totaalilla oman kulttuurin hylkäämisellä on. (Cantell 2000, 75.) Integraatio tarkoittaa täydentymistä ja termiä käytetään usein synonyminä kotoutumiselle. Tässä mallissa henkilö säilyttää kulttuuristaan kaikkein merkittävimpinä pitämiään asioita, mutta samalla omaksuu uutta kulttuuria aktiivisena osallistujana. Henkilö pitää kiinni omista juurista ja identiteetistä, mutta samalla poimii uudesta kulttuurista asioita. (Saukkonen 2016.) Pitkäkestoinen vuorovaikutus valtaväestön ja vähemmistön välillä on olennaista integraation onnistumisen kannalta. (Cantell 2000; Gothóni & Siirto 2016; Hoffrén 2000).

Separaatio tarkoittaa eristäytymistä. Näin ollen henkilö pitää kiinni ainoastaan omasta kulttuuristaan eikä hyväksy uutta elinympäristöä tai sen vaikutuksia. Henkilö välttelee kontaktia valtaväestön kanssa ja alkaa toimia uutta kulttuuria vastaan. Marginalisaatiossa yksilö hylkää sekä oman että uuden kulttuurinsa vaikutukset. Tällöin henkilö on syrjäytynyt. (Berry 1997.)

Akkulturaatioteoriaa on kritisoitu, koska Berry korostaa ainoastaan maahan muuttaneen sopeutumista kulttuuriin. Oikeastaan kohtaamisten myötä syntyy erilaisia kulttuurisia käytänteitä, jotka eivät ole palautettavissa yhteenkään yksittäiseen kulttuuriin. (Huttunen, Löytty & Rastas, 2002; Liebkind & Jasinskaja-Lahti 2001, 394.)

4.2 Kotoutumisprosessin vaiheet

Uuteen asuinmaahan kotoutuva henkilö käy läpi monivaiheisen prosessin, jonka aikana hän pyrkii löytämään tasapainon kahden kulttuurin, uuden ja vanhan välissä. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 64). Kotoutuminen etenee vaiheittain ja voi kestää koko loppuelämän ajan. Kotoutumisen tahtiin ja sujuvuuteen vaikuttavat monet eri tekijät, kuten henkilön lähtösyyt, kielitaito, sosioekonominen asema ja sosiaaliset suhteet. (Infopankki 2017; Rasilainen 2016, 19).

Miessakit ry jakaa kotoutumisen etenemisen neljään eri vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe on alkuinnostus eli honeymoon-vaihe. Sen aikana uusi kulttuuri ja kieli tuntuvat kiinnostavalta. Energiaa ja innostusta riittää. Kotoutuja odottaa unelman toteutumista. Seuraava vaihe on turhautuminen, jonka aikana ikään kuin ymmärretään tilanne realistisesti. Tässä vaiheessa alkuinnostus alkaa hälvenemään. Esimerkiksi kieleen liittyvät ongelmat saavat aikaan turhautumista ja avuttomuuden tunnetta. Kotoutuminen on oletettua haastavampaa. (Miessakit ry; Väestöliitto 2017).

Seuraava vaihe on hyväksyminen. Tämän vaiheen aikana henkilö oppii ymmärtämään, että joutuu itsekin muuttumaan. Ainoastaan ympäristön muuttuminen ei ratkaise sopeutumisen haastetta. Pikkuhiljaa arki alkaa sujumaan. Henkilö oppii kieltä ja kokee yhteiskuntaan kuulumisen tunnetta. Neljäs ja viimeinen vaihe on sopeutuminen. Henkilö on saavuttanut tasapainon oman ja uuden kulttuurin välillä, lisäksi olo paikallisten keskuudessa on luontevaa. (Miessakit ry.)

On huomioitava, että kotoutuminen on kaksisuuntaista. Tämä tarkoittaa, että kyseessä on muuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutuksellinen prosessi, jossa sekä

maahanmuuttaja että kantaväestö oppivat elämään yhteiskunnassa. (Rasilainen 2016, 20). Maahanmuuttotutkija Pasi Saukkosen mukaan Suomi on multikulttuurinen maa. Monikulttuurinen väestö tunnustetaan ja heitä tuetaan myös oman kulttuurin säilyttämisessä. Tämän koetaan edesauttavan kotoutumista. (Saukko- nen 2013, 124—129.) Vastaavanlaisesti esimerkiksi Ruotsissa kotoutumista kos- kevassa lainsäädännössä ei ole mainittu sanallakaan kotoutumisen kaksisuun- taisuudesta. (Rasilainen 2016, 20).

4.3 Kotoutumisen avaintekijät

Kotoutumisen onnistumiseen vaikuttavat nämä tekijät: suomen tai vastaavasti toi- sen kotimaisen eli ruotsin kielen osaaminen, sosiaaliset verkostot, osallisuus yh- teiskunnassa sekä työllistyminen. Muita merkittäviä kotoutumista edistäviä teki- jöitä ovat oma terveys sekä perhesuhteiden mahdollistuminen. (Rasilainen 2016, 21.) Opinnäytetyöni kohderyhmää eli 18-19 vuotiaita nuoria koskettavat erityisesti kolme ensimmäistä kohtaa, ja työllistymisen sijaan kotoutumisen onnistumisen mittarina voidaan pitää opiskelua ja jatko-opintoihin pyrkimistä.

Kielitaito on yksi integraation tärkeimmistä tekijöistä. Oppivelvollisuusiän ylittä- neille maahanmuuttajille järjestetään kotoutumiskoulutusta. Sen tavoitteena on antaa Suomeen tulleille henkilöille valmiuksia osallistua eriasteisiin koulutuksiin sekä tulla osaksi suomalaista yhteiskuntaa sen tasavertaisina jäseninä. (Opetus- hallitus 2016.) Lisäksi koulutuksen tavoitteena on edistää kulttuurisia ja elämän- hallintaan liittyviä valmiuksia. (Siirto & Hammar 2016, 194). Peruskielitaito on eu- rooppalaisen viitekehyksen mukaan tasoa B1.1. Tämä tarkoittaa sellaisia val- miuksia, että pystyy selviytymään suomen kieltä käyttäen arjessa, työssä ja kou- lutuksessa. (Rasilainen 2016, 22.)

Kotouttamistoimien suunnittelussa pyritään ohjaamaan kotoutuja mahdollisim- man pian sopivalle kielikurssille. Koulutuksen parissa työskentelevät henkilöt ovat merkittävässä asemassa, koska he ovat yksi muuttajan ensimmäisistä kon- takteista uudessa asuinmaassa. Käytännössä kielen opiskelu ei kuitenkaan ole

helppoa. Monilla paikkakunnilla opetusryhmät ovat täynnä ja seuraaviin ryhmiin on pitkät jonot. (Siirto & Hammar 2016, 194—195.)

Maahanmuuttajien lähtökohdat oppia kieltä vaihtelevat suuresti. Henkilöiden taustat sekä tavoitteelliset erot täytyisi huomioida koulutusta järjestettäessä. Usein vaativa elämäntilanne vaikuttaa suoraan kykyyn oppia. Jos taustalla on esimerkiksi traumoja tai terveysongelmia, voimavarat opiskeluun voivat olla hyvin vähäiset. Huoli omasta tai läheisten tilanteesta voi vaikuttaa heikentävällä tavalla motivaatioon, keskittymiskykyyn sekä jaksamiseen. Onkin tutkittu, että maahanmuuttajilla riski sairastua mielenterveysongelmiin on korkeampi kuin kantaväestöllä (Castaneda, Rask, Koponen & Mölsä 2012; Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013.)

Kielenoppimiseen vaikuttavat myös ympäröivät henkilöt, jotka ovat tekemisissä maahanmuuttajien kanssa. Kantasuomalaisten sanavalinnat, toimintatavat ja asenteet muokkaavat maahanmuuttajan kieltä arjessa sekä vaikuttavat oppimisprosessiin. Kielitaidolla on myös tärkeä asema siinä, kuinka hyvin maahanmuuttaja kykenee osallistumaan sosiaalisiin toimintoihin sekä käyttämään palveluja. Erityisesti kielitaidottomat ikäihmiset jäävät helposti yhteiskunnan ulkopuolelle (Törmä 2014, 98—122.)

Itselle merkitykselliset henkilöt muodostavat sosiaalisen verkoston. Siihen voi kuulua perheenjäseniä, opiskelukavereita tai harrastuksesta tuttuja henkilöitä. (Nyyti ry). Huolimatta siitä, mistä kulttuurista nuori tulee, hän kaipaa ikätovereiden seuraa, vertaisryhmiin kuulumista sekä kokemuksia hyväksytyksi tulemisesta. (Coleman & Hendry 1999, 140). Nuori kokee musertavana vertaisten ulkopuolelle jäämisen. (Törrönen & Vornanen 2008, 38). Lisäksi fyysinen erilaisuus ja puutteellinen kielitaito eivät edesauta kaveriporukoihin pääsyä. (Kivijärvi & Harinen 2009).

Niemelän mukaan koulu tarjoaa hyvät puitteet kantasuomalaisten ja maahanmuuttajataustaisten nuorten tutustumiselle. (Niemelä 2003, 107). Kuitenkin epävirallisemmat tekijät, kuten järjestötoimijat, pyrkivät luomaan nuorille luontevan tilan yhdessäololle ja toiminnalle. (Kautto 2009, 62).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos määrittelee osallisuuden jokaisen oikeudeksi terveyteen, sosiaalisiin suhteisiin, koulutukseen, työhön, toimeentuloon sekä asuntoon. Jokaisella tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa sekä yhteiskunnallisiin että itseään koskeviin asioihin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Maahanmuuttajan osallisuudessa on olennaista, että hän saa tutustua myös samaa etnistä ryhmää oleviin henkilöihin. Tämä liittyy jo aiemmin mainittuun oman kulttuurin säilyttämiseen. Osallisuuden kokemisessa on tärkeää se, kuinka vastaanottava kunta suhtautuu maahanmuuttajiin. Myönteisen ja vastaanottavan ilmapiirin seurauksen henkilön integroituminen helpottuu. Jos yhteisö on esimerkiksi vihamielinen tai eristävä, sieltä halutaan muuttaa muualle. (Siirto & Hammar 2016, 207.)

Osallisuus on myös aktiivista kansalaisuutta, johon kuuluvat esimerkiksi yhdistyksessä tai järjestössä toimiminen. Kun ihminen on mukana jossakin toiminnassa, hän kokee olevansa osallinen ja merkityksellinen. Osallisuuden tunne puolestaan saa aikaan juurtumista ja sitoutumista eli tälläkin tavalla kotoutumista. (Keinänen 2008; Rasilainen 2016, 24.)

Suomessa suurin osa kotouttamistoimenpiteiden toteuttamisesta on työ- ja elinkeinotoimistojen vastuulla. Näin ollen on loogista, että työllistyminen nousee usein esille integroitumisen onnistumista arvioitaessa. (Rasilainen 2016, 23.) Ministeriön Maahanmuuttajabarometrin mukaan kotoutujat itse arvioivat merkittävimmiten kotoutumista edistäviksi asioiksi kielitaidon, työn, turvallisuuden ja terveyspalvelut. (Työ -ja elinkeinoministeriö 2013, 20). Suomessa asuvien työikäisten maahanmuuttajien työttömyysaste on kolminkertainen kantaväestöön verrattaessa. Kuitenkin on todettava, että mitä pidempään maahanmuuttajat ovat asuneet Suomessa, sitä lähemmäs heidän tulotasonsa nousevat vastaamaan kansuomalaista tasoa. (VATT-analyysi 2014, 19—22.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Työn aihe, tarve ja rajaus

Kanasen mukaan opinnäytetyön aihe kannattaa valita siten, että se on kirjoittajalle jollain tasolla, kokemuksen tai opintojen vuoksi tuttu. Aiheen täytyy innostaa ja motivoida kirjoittajaa. (Kananen 2010, 13). Yhteisöpedagogiksi opiskelun aikana olen tehnyt lähes kaikki harjoittelut monikulttuurisissa ympäristöissä. Aiheen tunteminen toi kuitenkin omat haasteensa, sillä tietyistä itselle selkeistä asioista oli hankala kirjoittaa.

Työni tilaaja Paremmiin Yhdessä ry halusi tietoa siitä, millä tavoin heidän toimintaansa osallistuminen on tukenut ihmisten kotoutumista. Koska yhdistyksen toiminta on monimuotoista ja eri ikäisille suunnattua, koin tärkeäksi rajata aihetta tarkemmaksi. Pohdinnan jälkeen tarkasteltaviksi kohteiksi muotoutuivat Mahis-projektiin ja läksykerhoon osallistuneet Suomeen yksin turvapaikanhakijoina tulleet nuoret miehet. Tutkimuksen tarkoituksena on saada vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten toimintaan (Mahis ja läksykerho) osallistuminen on tukenut kotoutumista?
2. Mitkä ovat olleet kotoutumisen haasteita?
3. Kuinka toimintaa voisi nuorten mielestä kehittää?

Alun perin suunnittelin haastattelevani ainakin viittä nuorta. Tällä halusin varmistaa sen, että tutkittavaa materiaalia on riittävästi. Mahis-ryhmään osallistui aktiivisesti neljä nuorta. Koin tärkeäksi, että kaikki haastateltavani ovat osallistuneet nimenomaan molempiin ryhmiin, jotta vastaustuloksia pystytään vertailemaan. Oleellista oli myös, vastaajien riittävä kielitaito. Muut mahdolliset haastateltavat olivat henkilöitä, jotka jäivät opinnäytetyöni kohderyhmän ulkopuolelle. He olivat

eri-ikäisiä ja olivat osallistuneet ainoastaan läksykerhon toimintaan. Toki analyysissä olisi tällöin ollut mahdollista vertailla eri kohderyhmiä keskenään. Olen kuitenkin sitä mieltä, että vain muutaman kohderyhmään kuulumattoman henkilön haastattelu olisi jäänyt tutkimukseni kannalta vain irralliseksi osioksi. Rajaamisen myötä pystyn syventymään tiettyyn ryhmään kunnolla ja opinnäytetyö pysyy selkeänä.

Suunnitteilla oli myös opas. Tilaaja toivoi oppaalta toimintojen avaamista. Prosessikuvaukset on jo tehty yhdistyksen perehdytyskansiossa, joten samojen asioiden toisto ei ollut tarkoituksen mukaista. Näin ollen idea oppaan tekemisestä päätettiin hylätä. Ladullinen tutkimus on itsessään riittävä opinnäytetyön materiaali, eikä huonosti määritellyn oppaan teko välttämättä olisi tuonut työlleni lisäarvoa. Tilaaja ei tässä tapauksessa häviä mitään, sillä opinnäytetyön luonteeseen kuuluu arvioida työn tulosten hyödynnettävyyttä.

5.2 Menetelmän valinta

Pohdin, toteutanko aineistonkeruun kyselylomakkeella vai haastattelulla. Miellissä pyöri alusta asti kauhuskenaario siitä, kuinka en saa tarpeeksi vastauksia kyselyyn. Haasteeksi muodostui myös kyselyn toteutus. Pyrillä ei ole tilastoissaan osallistujien sähköposteja tai puhelinnumeroita. Tämän vuoksi henkilöiden tavoittaminen olisi ongelmallista, varsinkin, jos he eivät enää ole mukana toiminnassa. Toki kyselylomake olisi toteutusmuotona kenties vähemmän aikaa vievä vaihtoehto, mutta ei palvelisi kvalitatiivista tutkimustani.

Kun halutaan tietää, mitä joku henkilö ajattelee tietystä asiasta, on järkevintä kysyä häneltä suoraan. (Eskola & Vastamäki 2015, 27). Tästä syystä haastattelu tuntui oikealta menetelmältä opinnäytetyöhöni. Yhä useammin käytetään entistä keskustelevampaa haastattelutyyliä perinteisen kysymys-vastaus -tyylin sijaan. (Mt., 28). Halusin haastattelutilanteesta nimenomaan keskustelun, jossa tutkittava kokee voivansa kertoa myös negatiivisista kokemuksista. Haastattelun hyviä puolia kyselyyn verrattuna ovat esimerkiksi mahdollisuus motivoida tutkittavaa sekä saada selville oikeita esimerkkejä. Haastatteluissa on myös parempi vastaamisprosentti kuin lomaketutkimuksissa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35-37.)

Vaikka haastattelun aiheet Mahis- ryhmästä ja läksykerhosta voivat päällisin puolin vaikuttaa yksinkertaisilta ja yleisiltä, niiden taustalla on kyse toiminnan vaikutuksesta kotoutumiseen. Haastattelemalla pyritäänkin urkkimaan asian ydin eli paljastamaan totuus. (Kananen 2010, 52). Koska jokaisen kotoutumisprosessi on yksilöllinen, nuoret voivat kokea aiheen hieman araksi. Ajattelin, että haastattelemalla saan asiasta paremmin selvyyttä ja pystyn kuulostelemaan tilannetta.

Työni tarkoituksena on saada tietoa nuorten kokemusten pohjalta, joten valitsin aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun. Menetelmän etuihin kuuluu, että tutkittava voi tuoda esille itseään koskevia asioita hyvinkin vapaasti. Lisäksi saatujen tietojen syventäminen onnistuu, sillä haastattelija voi esimerkiksi esittää lisäkysymyksiä tai pyytää perusteluja. Huonona puolena mainittakoon, että usein saadaan selville myös runsaasti tutkimuskysymyksen kannalta epäolennaista materiaalia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35-36.) Koen kuitenkin, että kaikki asiat, jotka nuori haluaa itse vapaaehtoisesti nostaa esille, ovat olennaisia ja näin ollen tutkimuksen arvoisia.

Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu kohdennetaan teemoihin, jotka haastattelija on jo teoriataustassa tuonut esille. (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2017). Haastatteluni runko perustuu kotoutumisen avaintekijöihin. Kysymykset ovat jokaiselle samat, mutta vastauksia ei ole sidottu valmiisiin vaihtoehtoihin. Teemahaastattelu ei ole sidottuna laadulliseen tai määrälliseen tutkimukseen. Ennemmin haastattelussa on oleellisinta sen eteneminen tiettyjen teemojen mukaan. Näin ollen tutkittavien ääni tulee erityisen hyvin kuuluviin. (Hirsjärvi & Hurme 2000.)

Käytin paljon aikaa haastattelun kysymysten muotoiluun ja täsmentämiseen. Halusin välttää kysymyksiä, joihin voi vastata suoraan kyllä tai ei. Tämän vuoksi kysymykset ovat sellaisessa muodossa, että vastaaja joutuu itsekin pohtimaan asiaa. Kysymysten asettelu onnistui ilmeisen hyvin, sillä haastateltavien vastaukset ovat kattavia.

5.3 Nuorten haastattelut

Toteutin kaikki syksyn 2017 aikana. Tein kaksi yksilöhaastattelua sekä pari-haastattelun. Kaikki haastattelut oli tarkoitus tehdä yksitellen, mutta yksi nuori pyysi erikseen mahdollisuutta osallistua kaverin kanssa. En nähnyt asiassa ongelmaa. Otin yhteyttä tutkimuksessa esiintyviin neljään nuoreen mieheen sillä perusteella, että he ovat osallistuneet aktiivisesti molempiin tutkittaviin toimintoihin. Haastattelupyynnön laitoin heille Whatsapp -viestipalvelussa. Minulla oli yhden haastateltavan numero tallella, koska olin toiminut Mahis-ryhmän ohjajana. Tämä henkilö kertoi myös, että varmasti muutkin haluavat osallistua ja antoi toisten nuorten suostumuksella minulle heidän numeronsa. Lähetin jokaiselle viestin ja sain vastaukset nopeasti. Ensimmäinen yhteydenotto vaikuttaa haastatteluun suostumiseen sekä joiltain osilta haastattelun onnistumiseen. (Eskola & Vastamäki 2015, 39).

Oli helpottavaa, ettei haastateltavia tarvinnut puoliväkisin saada osallistumaan. Sovin jokaisen nuoren kanssa henkilökohtaisesti haastatteluajan. Myös tämä sujui yllättävän kivuttomasti, sillä nuoret olivat hyvin aktiivisia ja yhteistyökykyisiä. Halusin haastattelupaikaksi nuorille entuudestaan tutun ja helposti lähestyttävän tilan. Tästä syystä haastattelut tehtiin Kansalaistoiminnan Keskus Mataran yleisissä aulatioissa sekä Monikulttuurikeskus Glorian tilassa. Mielestäni oli tärkeää valita informaali paikka, jotta haastattelutilanteesta tulisi mahdollisimman rento.

Esimerkiksi minulle tuttu Humakin TKI-keskus Akseli olisi todennäköisesti tuntunut haastateltavista vieraalta, joten valitsin paikaksi epävirallisemman tilan. Neutraalin haastattelupaikan valinta voikin olla haastavaa. (Eskola & Vastamäki 2015, 30—31.) Haastattelujen aikana tila oli avoimeksi ympäristöksi hyvin rauhallinen. Muutama keskeytys tuli, mutta ne eivät vaikuttaneet häiritsevään ketään osapuolta.

Haastatteluun osallistui neljä 18-19 -vuotiasta nuorta miestä, jotka ovat tulleet Suomeen vuonna 2015 Afganistanista ja Iranista. Olen nimennyt haastateltavat

kirjaimilla A-D, jotta nuoret saavat anonymiteetin turvan ja haastattelujen lainaukset ovat selkeitä. Ennen haastattelua kertosin vielä haastattelun tarkoituksen ja kehoitin nuoria kertomaan todenmukaisesti ja rehellisesti omista kokemuksistaan. Sain heiltä suostumuksen nauhoitukseen. Tässä vaiheessa osa nuorista kertoi, että voin myös soittaa heille, jos jokin asia jää vielä haastattelujen kuuntelun jälkeen epäselväksi. Tämä kertoo tutkimukseen sitoutumisesta.

Ensimmäisessä haastattelussa pääsin testaamaan kysymysten toimivuutta. Huomasin haastattelun aikana, että on tärkeää tehdä tarkentavia kysymyksiä. Kaikki kysymykset oli kysytyt, tosin alkuperäisestä rungosta hieman poikkeavassa järjestyksessä. Kuuntelin haastattelun jälkikäteen ja huomasin käyttäväni joitakin epäselviä sanoja, esimerkiksi ”tuttu” jonka haastateltava sekoitti ”tyttö”-sanaan. Huomasin myös, kuinka nopeasti siirryn kysymään seuraavaa asiaa, ihan kuin olisi kiire. Haastattelu päätettiin. Huomasin kuitenkin, että käsitellyt teemat olivat jääneet ajatuksiin. Niistä keskustelin nuoren kanssa vielä nauhoituksen loppumisen jälkeen. Näistä pointeista oppineena oli hyvä siirtyä seuraavan haastattelun tekemiseen.

Litteroin haastattelut eli kirjoitin ne puhtaaksi. Päätin litteroida kaiken aineiston, koska halusin varmistaa, ettei mitään olennaista jää pois. Tällä tavalla huomasin helpommin myös ne asiat, jotka nousivat useasti esiin eri kysymysten kohdalla. Tein jokaisesta haastattelusta tiivistelmät ja teemoittelin vastaukset ajatuskarttoihin. Eskolan & Vastamäen (2015) mukaan aineistoa on luettava niin kauan, että siitä pystyy kirjoittamaan. (Eskola & Vastamäki 2015, 42). Omassa tutkimuksessani tähän tarvittiin lukuisia kertoja.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Koska nuorten haastattelukysymykset pohjautuivat kotoutumisen avaintekijöihin, käsittelen tutkimuksen tuloksia samojen teemojen valossa. Näin ollen tulosten aihealueita ovat sosiaaliset verkostot, koulu, kielen omaksuminen sekä osallisuus. Lisäksi esittelen nuorten näkemykset siitä, kuinka Paremmiin Yhdessä ry:n kotoutumista tukevaa nuorten toimintaa voisi kehittää ja mitkä asiat ovat olleet kotoutumisen kannalta haasteellisia.

6.1 Osallisuus: Osallistumisen iloa ja yleisfiiliksiä toiminnasta

Valtion kotouttamisohjelma määrittelee osallisuuden tunteen näkökulmasta. Osallisuus on tunnetta siitä, että kuuluu yhteiskunnan kokonaisuuteen ja haluaa osallistua itse sen toimintaan. (Valtion kotouttamisohjelma 2016—2019.) Eli käytännössä jo sitä, että osallistuu esimerkiksi yhdistyksen toimintaan, voidaan pitää merkinä kotoutumisen onnistumisesta. Haastattelemanuoret ovat osallistuneet aktiivisesti Mahis-ryhmään ja läksykerhoon.

Kaikki nuoret ovat saaneet tietoa Paremmiin Yhdessä ry:n toiminnasta ryhmäkodin ohjaajan kautta. Ohjaaja oli suositellut nuoria tutustumaan toimintaan pian sen jälkeen, kun he olivat asettuneet ryhmäkotiin. Vastaukset osoittavat, kuinka suuri merkitys moniammatillisella yhteistyöllä on kotoutumisen sujuvuuden kannalta. Virallisesti kotouttamistyö määritellään valtion ja kuntien organisoimaksi toiminnaksi (Kotouttaminen2017)., mutta yhdistysten ja järjestöjen osallisuutta ei saa aliarvioida. Nuorten vastauksissa korostuvat osallisuus ja yhdessäolo, kuten eräs nuori kiteyttää kertoessaan Mahis-ryhmästä:

”Me oltiin yhdessä. Luistelemaan, söimme pizzaa ja joo tämmönen. Oli hauskaa.” Nuori A

Nuoret vaikuttavat olevan tietyllä tavalla turhautumisen ja sopeutumisen rajoilla omilla kotoutumisprosesseissaan. Toisaalta, he haluavat olla osana yhteiskuntaa, mutta toisaalta monet asiat ovat pielessä. Ajattelutavassa ilmenee mustavalkoisuutta, mikä on tyypillistä nuoruuden ajanjaksolle.

Nuoret olivat pääosin tyytyväisiä toimintaan. Vapaaehtoiset ohjaajat saivat hyvää palautetta auttamishalustaan ja siitä, että heille on helppo jutella. Ohjaajat vaikuttavat olevan osasy siihen, miksi toimintaan osallistututtiin uudestaan. Osa nuorista kuitenkin kertoi, ettei paikalla läksykerhossa ole ollut tarpeeksi aina ohjaajia. Joillakin kerralla apu oli jäänyt saamatta, koska ohjaajat eivät osanneet kyseistä oppiainetta. Osa kertoi, kuinka haluaisi paikalla olevan myös ”ammattilaisia” ohjaajia, koska kotitehtävät käyvät luokka-asteen noustessa entistä vaativimmiksi.

Toinen syy on ryhmä. Ryhmän merkitys korostuu enemmänkin Mahis-projektissa, sillä kyseessä on pienryhmä. Nuorten mukaan osallistumiseen vaikuttaa se, että kaverit ovat mukana myös. Eli toisin sanoen osallistutaan, jotta nähdään kavereita. On toki huomioitava, että nuoret tunsivat toisensa jo ennen ryhmän alkua. Tämä on hyvä esimerkki siitä, kuinka kotoutumisen osatekijät nivoutuvat tiukasti yhteen. Mahis-projektin kerrotaan olleen hyvä, koska se tarjosi tekemistä nimenomaan viikonlopuille. Toinen esiin noussut asia oli uusien taitojen, kuten uinti, oppiminen. Mahis-projektin parhaaksi anniksi mainittiin erilaiset yhteiset aktiviteetit. Tämän voidaan ajatella johtuvan myös ryhmän tiiviyydestä varsinkin projektin loppuvaiheessa.

6.2 Kielen oppiminen: Läksyjentekoa ja puhekielen harjoittelua

Vieraan kielen oppimiseen vaikuttavat 1) yksilölliset tekijät, esimerkiksi oppimiskyky, 2) motivaatio sekä 3) kieliympäristö. (Niitemaa 2014, 147.) Suomen kielen oppimista nuoret eivät pitäneet varsinaisesti haastavana, vaan suurin ongelma liittyi siihen, kenen kansa kieltä pääsisi käyttämään. Näin ollen voidaan ajatella, että useampaan eri tyyppiseen ryhmään, kuten joukkue ja koululuokka, kuuluminen edistävät oppimista. Tämän lisäksi ryhmin kuuluminen laajentaa sosiaalisia verkostoja ja sitä kautta vahvistaa integroitumista. Tämä osoittaa, kuinka kotoutumisen osatekijät nivoutuvat toisiinsa. Jokainen haastateltu nuori korosti sitä, kuinka suomen kielen taito on parantunut Mahikseen ja läksykerhoon osallistuesssa. Nuoret pystyivät erittelemään, että toiminnasta on saanut apua kielen oikeinkirjoitukseen, sanavaraston laajentamiseen sekä ennen kaikkea puhumiseen.

Läksykerhoon osallistumisen ei koettu vaikuttaneen kouluarvosanoihin. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että nuoret eivät kiinnitä arvosanoihin tässä vaiheessa opiskelua kovin aktiivisesti huomiota. Samanlaiseen tulokseen ovat päätyneet Grönlund ja Joensuu tutkimuksessaan Suomen Punaisen ristin läksykerhon vaikutuksista osallistujien koulun käyntiin. (Grönlund & Joensuu 2012, 23.) Nuoret kokivat oppimisen nimenomaan kielenoppimisenaja. Muiden opittujen asioiden nimeäminen koettiin hankalaksi.

Selkeästi tärkein yksittäinen esiin tullut hyöty oli puhekielen kehittyminen. Vieraan kielen oppimista edistää, jos oppija käyttää sitä runsaasti myös luokkahuoneen ulkopuolella. Harjoittelun säännöllisyys on ensiarvoisen tärkeää. (Niitemaa 2014, 150). Osa nuorista osasi liittää puhekielen merkittävyyden myös tulevaisuuteen siten, että haluaa pystyä hoitamaan itseään koskevat asiat suomeksi. Nuoret kertoivat oppineensa myös kuuntelemalla toisten osallistujien sekä ohjaajien puhetta. Myös Marja Tiilikaisen tutkimuksessa selvisi, että haastateltavien mielestä heidän kielitaitonsa on kehittynyt eniten arjessa ja vapaa-ajan oppimisympäristöissä, kielikurssien sijaan. (Tiilikainen 2008). Yksi haastateltavista nuorista kiteyttää saman ajatuksen näin:

”Koulussa me opimme vain se sääntökieli, ei puhe.” Nuori A

Läksykerhoa ja koulua vertailtiin useaan otteeseen. Haastatteluissa ilmeni, että osalle nuorista läksykerhon perustehtävä oli epäselvä. Tästä johtuen koettiin, ettei toiminta ole aina vastannut odotuksiin. Läksykerhoon osallistuvilla nuorilla olisi jatkossa hyvä painottaa, ettei läksykerhon ole tarkoitus vastata koulun opetusta. Jos nuori haluaa varsinaista tukiopetusta, ohjaajan olisi hyvä neuvoa häntä juttelemaan oppilaitoksensa opettajille.

Nuoret kertoivat, kuinka opettajat eivät tiedä vastauksia kielioppia koskeviin kysymyksiin. Osa nuorista koki, ettei opettaja ole kiinnostunut heidän oppimisestaan, saati hyvinvoinnista. Opettajan roolia oppimisessa pidettiin tärkeänä, mutta toteutukseen kaivataan muutosta. Osa nuorista ahdisti opiskelun paikallaan junaaminen.

”Teidän koulutus on ongelma.. Mä olen ollut täällä kaksi vuotta ja joku on ollut täällä kolme kuukautta, tulee samaan kouluun. Peruskoulu ei oikeasti halua auttaa meitä.” Nuori C

Tämän haasteen taustalla vaikuttaa oppivelvollisuus, joka koskettaa kaikkia Suomessa vakituisesti asuvia lapsia. Henkilön on suoritettava opetussuunnitelman ja perusopetusta koskevan lain määräämä perusopetuksen oppimäärä. Oppivelvollisuus päättyy nuoren täyttäessä 17 vuotta, kuitenkin vasta lukuvuoden lopussa. (Opetushallitus 2017.) Haastattelemani nuoret ovat aloittaneet perusopetuksen alle 17 vuotiaina, joten säädös koskee heitä. Lisäksi toisen asteen opintoihin haetaan peruskoulun todistuksella, joten sen on oltava olemassa. Haastattelussa ilmeni, että nuoret olivat epätietoisia koulutuksen etenemisestä. Jokaisella kuitenkin oli selkeä ajatus omasta tulevaisuuden ammatistaan.

Läksykerhossa apua saa yksilöllisesti, jolloin aiheeseen on mahdollista syventyä. Yksilöohjauksessa nuorelle välittyy todennäköisesti selkeä kuva siitä, että ohjaaja on aidosti kiinnostunut ja motivoitunut auttamaan. Koulussa yksilöohjaus ei vastaavanlaisella tasolla ole mahdollista, esimerkiksi suurten ryhmäkokojen takia.

6.3 Sosiaaliset verkostot: moikkailukavereita, mutta ei suomalaisia ystäviä

Nuoret kertoivat saaneensa läksykerhon ja Mahis-toimintaan osallistumisen kautta uusia tuttavuuksia ja kavereita. Ystävyysuhteiden tarkastelu voi olla haastavaa, sillä ystävyyden käsite sisältää toisistaan eroavia merkityksiä eri kulttuureissa. (Ekholm 1994, 36.) Omassa tutkimuksessani tätä ongelmaa ei ilmennyt, sillä nuoret sanallistivat itse eritasoisten sosiaalisten suhteiden sisältöjä.

Kavereita kuvailtiin sellaisiksi, joita moikataan esimerkiksi kadulla ja vaihdetaan kuulumiset lyhyesti. Tuttavat taas tunnistetaan ulkonäöltä, mutta ei välttämättä muisteta nimeltä. Uusia ystäviä toiminnan kautta ei kuitenkaan oltu saatu. Ystäväksi nuoret kokevat henkilön, jonka voi kutsua esimerkiksi luokseen käymään. Ystävä on siis selkeästi läheisempi ihminen kuin kaveri. Usein kuitenkin suomen puhekielessä sanat esiintyvät toistensa synonyymeinä. Kavereiden saamisen

kerrottiin olevan kielen oppimisen ohella tärkein hyöty, mitä toiminnasta on saatu irti.

Nuorten haastatteluissa selvisi, että suomalaisiin nuoriin tutustuminen koetaan vaikeaksi. Samaa havaintoa tukee Kivijärven ja Harisen (2009) tulos siitä, että kulttuuritaustoiltaan erilaisten nuorten on helpompaa tutustua toisiinsa, kuin suomalaisiin. Haastattelemani nuoret pohtivat, kuinka tutustuminen pitäisi aloittaa ja missä saman ikäisiä voisi tavata. Koulussa he opiskelevat yhdessä toisten maahanmuuttajien kanssa ja näin ollen yhteys kantasuomalaisiin on koulussa olematonta. Harrastusryhmistä nuoret ovat saaneet kavereita, mutta heillä on kokemuksia myös syrjinnästä. Osa koki, että harrastusryhmän sisälläkin nuoret toimivat lähinnä omissa porukoissaan.

Valmentajat ja ohjaajat koettiin merkityksellisiksi aikuisiksi, mutta heidän lähestyminen osin haastavaksi. Osa nuorista pohti myös, keneltä aikuiselta voisi pyytää apua, kun sitä tarvitsee. Nuorten sosiaalisessa verkostossa vaikuttaisi olevan tarvetta tällaiselle henkilölle. Tähän vaikuttaa varmasti se, että he ovat tulleet Suomeen ilman huoltajaa, joten luotettavaa aikuista ei välttämättä löydy lähipiiristä. Lisäksi, kuten olen aiemmin maininnut, alaikäisen edustaja on velvoitettu hoitamaan tehtäväänsä nuoren täysi-ikäistymiseen saakka.

6.4 Haasteet: Suomalaisiin tutustumisen vaikeus, ennakkoluulot ja huoli

Nuoret pohtivat ja sanallistivat sitä, mikä suomalaisiin tutustumisesta tekee niin hankalaa. Esille nousivat kulttuurierot. Nuoret kokivat haastavaksi, että saman ikäiset kantasuomalaiset tuntuvat olevan kiinnostuneita viettämään aikaa ennen kaikkea baareissa. Tämä ei kuitenkaan ole haastattelemilleni nuorille sopivaa, sillä he haluavat kunnioittaa omaa uskontoaan.

” Jos joku vaikka poltta tupakka ja käyttää alkoholi, voin sanoo moi.. mutta en usko, että voin saada ystävä ja mennä hänen kotiin.” Nuori D

” Jos joku juttu meidän kulttuurissa on kielletty.. ja mä en saisi tehdä noita niin mä sanon ihan suoraan. Jos mä osaisin puhua niin hyvin Suomea, nii mä selittäisin että ymmärrätte.” Nuori B

”Mä mietin joo, Euroopassa eri kulttuuri, mutta välillä mä olen ihan sama ku.... vankilassa...Täällä vain mennään baariin, laittaa tekstiviesti tai mikä whatsapp, en tykkää jutella siellä.. nii sen takia mulla ei vielä ole ystäviä..” Nuori C

Lainaukset todentavat, kuinka haastavaa on tasapainoilla kahden kulttuurin välillä. Kuten sosiaalisten suhteiden teoriaosuudessa tuli jo ilmi. Toisaalta nuori haluaa tutustua suomalaisiin nuoriin, mutta ei omia periaatteita ja arvoja vastaan olevalla tavalla. Vaakakupissa ovat ikään kuin vastakkain oma kulttuuri ja uusi kulttuuri ja nuoren on valittava, kumman asettaa tärkeämmäksi, kuten akkulturaatiomallissa tuli ilmi.

Jyväskylässä on useita nuorisotiloja, joissa nuoret voivat hengaila ja tutustua toisiinsa. Tilat profiloituvat enemmän kaikille avoimiksi, kuin esimerkiksi monikulttuurikeskus. Lisäksi esimerkiksi Veturitallit järjestävät ilmaisia nuorille suunnattuja tapahtumia, kuten Veturitallien Halloween/ Call Out Workshop & Jam. (Veturitallit, 2017.) Tästä herääkin kysymys, kuinka hyvin erilaiset tapahtumat ovat nuorten tiedossa. Toimijoiden välistä viestintää on varmasti aiheellista lisätä.

Kulttuurierot perustuvat osaltaan siihen, että Suomessa vallitsee individualistinen eli yksilöllinen kulttuuri. Jokaisella aikuisella on oikeus tehdä omavaltaisesti itseään koskevia päätöksiä. Lisäksi jokainen on vastuussa ensisijaisesti itsestään ja ydinperheestään. Tämä voi olla kulttuurishokki yhteisöllisistä eli kollektiivisista kulttuureista tuleville henkilöille. Yhteisöllisessä kulttuurissa korostuu me-henki ja yksilön identiteettikin muotoutuu ryhmän perusteella. Perheen käsite on laajempi ja siihen voi kuulua jopa kokonaisia kyläyhteisöjä. (Väestöliitto 2017.)

Haastatteluissa tuli esiin myös ajatus suomalaisten ujoudesta ja vaiti pysymisen kulttuurista. Näiden asioiden koettiin olevan haaste kotoutumisen etenemiselle. Ujoutta ja tietynlaista juroutta nuoret perustelevat sillä, että kaikilla on omanlaisensa tapa toimia. Osa nuorista kertoi kohdanneensa ennakkokuuloja. Eräs nuori kertoi valehdelleensa uusille tuttavuuksille tulevansa Etelä-Euroopan maasta, sillä tietää, millaisia ajatuksia Afganistan herättää. Häneen oli suhtauduttu täysin

eri tavalla. Nuoret eivät syyllistä ketään ennakkoluuloisiksi, vaan pohtivat esimerkiksi median ja politiikan vaikutuksia ihmisten ennakkoasenteisiin. Myös kotoutumisen kaksisuuntaisuus tuli selkeästi esille, kuten tässä esimerkissä:

”Jos on hiljaa ja ei sano mitään, nii se on meille vähän vaikeaa tutustua tai sopeutua tai... yrittää puhua heidän kaa.” Nuori B

Puutteellisen kielitaidon koettiin vaikuttavan, myös niiltä osin, etteivät suomalaiset välttämättä tiedä maahanmuuttajanuorten jo osaavan kieltä. Tästä syystä jotkut henkilöt päättävät olla hiljaa. Eräs nuori kertoo kysyneensä apua suomeksi, mutta hänelle vastattiin englanniksi. Yhden nuoren sanoin:

”Voisi olla hyvä poistua metsästä” Nuori B

Ajatustaan hän selvensi niin, että suomalaiset ovat todella hiljaisia, vaikka välillä olisikin aiheellista puhua. Läksykerhossa ja Mahiksessa on opittu suomalaisesta kulttuurista lähinnä juttelemalla ohjaajien kanssa. Ihmetystä herättää esimerkiksi saunomiskulttuuri. Kuinka suomalaiset voivat saunoa alasti, mutta bussissa ei voi istua kenenkään viereen. Nuoret pohtivat sitä, kuinka kulttuuria voi oppia tuntemaan ainoastaan olemalla tekemisissä suomalaisten kanssa.

Tutkimuksen nuoret toivovat suomalaisilta ymmärrystä heidän tilanteeseensa. Osa nuorista kertoi, kuinka vaikeaa on nauttia elämästä hyvinvointivaltiossa, koska taustalla painaa valtava huoli omien läheisten selviytymisestä kotimaassa. Tätä asiaa käsittelemme lyhyesti Kotoutumisen avaintekijät-luvussa. Haasteista huolimatta nuoret kykenevät suunnittelemaan tulevaisuutta. Suunnitelmat liittyvät mieluisen jatkokoulutuksen käymiseen ja työelämään sekä sosiaalisiin suhteisiin ja perheen perustamiseen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

7.1 Kehittämissideat ja niiden hyödynnettävyys

Honkasalo, Souto & Suurpää tuovat tutkimuksessaan esille, kuinka maahanmuuttajataustaiset nuoret suhtautuvat karttavasti kulttuurisesti eriyettyyn toimintaan. Tämä sama asia ilmeni omassa työssäni, sillä nuoret toivoivat ensisijaisesti kulttuurirajoja ylittävää toimintaa.

Vaikka toimintaan oltiin tyytyväisiä, kehittämisideoita syntyi runsaasti. Läksykerholta toivotaan, että se kestäisi kerralla kauemmin kuin kaksi tuntia. Ehdotettiin, että toimintaa voisi myös olla useammin kuin kolme kertaa viikossa. Nuoret toivovat enemmän ohjaaja, joista osa on ammattilaisempia, esimerkiksi jo eläkkeelle jääneitä opettajia. Tämä on mielestäni aiheellinen pointti, sillä koulutuksen edetessä myös kotitehtävistä tulee vaativampia. Nuoret haluaisivat, että hyödynnetään eri tiloja, kuten Kaupungin kirjastoa, jolloin esimerkiksi viikonloppuisin olisi mahdollista järjestää toimintaa. Nuoret toivovat myös koulun ja kolmannen sektorin välistä yhteistyötä.

Mahis-projektia ehdotettiin kesälle, sillä silloin nuorilla on todella vähän tekemistä. Nuoret toivovat, että tällaisista mahdollisuuksista saisi enemmän tietoa. Mielestäni nuorille voisi järjestää esimerkiksi Mahis-ryhmien suunnitteluiltoja. Matalan kynnyksen illat voisivat saada myös vähemmän toimintaan osallistuvat nuoret aktiivisemmin mukaan. Toiveena ilmeni myös omanikäisille rajattua toimintaa, jossa myös suomalaiset nuoret ovat mukana, jotta tutustuminen mahdollistuu. Esimerkkinä nuoret mainitsivat tapahtumat ja juhlat. Tiedotusta olisi hyvä tehostaa esimerkiksi sosiaalisen median kautta.

Nuorten leirejä toivottiin kovasti, ja tämä on merkitty myös Jyväskylän monikulttuurisuusohjelman tavoitteisiin. Paremmin Yhdessä ry järjestää kesäisin lapsille suunnattua päiväleiriä. Koska leirien pidosta on kokemusta ja olemassa olevia hyväksi koettuja käytänteitä, niitä on mahdollista soveltaa myös nuorten leirin suunnittelussa. Leirin pitopaikka saattaa muodostua haasteeksi, sillä yhdistyksen toimitilat ovat kesäisin kiinni. Apua on kuitenkin mahdollista saada tekemällä yhteistyötä toisten kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Esimerkiksi Jyväskylän NMKY vuokraa Viherin leirikeskusta. Mahdollisuuksia kannattaa kartoittaa yhdessä yhdistyksessä toimivien vapaaehtoisten kanssa. Erään nuoren sanoin:

”Jos haluaa kehittää, pitää kuunnella mitä asiakas sanoo.” Nuori D

Nuoret haluavat vaikuttaa toimintaan, mutta siihen ei koeta olevan tarpeeksi mahdollisuutta tai mahdollisuudesta ei tiedetä. Esimerkiksi palautteen kyselylomakkeet eri toimintojen yhteydessä voisivat helpottaa tätä haastetta. Läksykerhossa palautetta olisi hyvä kerätä ainakin syys-, ja kevätlukukauden lopulla. Mahis-ryhmissä palautteenkeruu olisi luontevinta mielestäni tehdä ennen toiminnan alkamista, sekä sen jälkeen. Nuoret tarvitsevat myös varmistusta siitä, että asiat todella tapahtuvat, eivätkä jää sanahelinäksi. Tämä lisää kokemusta merkityksellisyydestä ja osallisuudesta. Kuten edellä on mainittu, osallisuuden kokeminen vaikuttaa kotoutumisen onnistumiseen.

Tuloksissa ilmenee, kuinka nuoret kaipaavat aikuisen tukea. Mielestäni on huolestuttavaa, ettei sitä saada. Pohdin, kuinka Paremmiin Yhdessä ry voisi kehittää tätä. Koen, että vapaaehtoisten koulutus on tarpeellista, sillä maahanmuuttajanuorten kanssa toimiminen vaatii tietynlaista herkkyyttä, kuten kulttuuritaustan huomioon ottamista. Koulutuksen ei tarvitse olla raskasta teoriaa, vaan mieluummin toimintapainotteista. Tämän avulla voidaan esimerkiksi tukea ohjaajien ohjaus- ja vuorovaikutustaitoja.

Yhä useammalla maahanmuuttajataustaisella, varsinkin Suomeen yksintulleilla nuorella on taustalla erilaisia traumaattisia kokemuksia. Mielestäni on tarpeellista panostaa ohjaajien ymmärrykseen psykososiaalisen tuen tarpeesta. En tarkoita, että ohjaajien täytyy terapoida nuoria. Vaan lähinnä sitä, että kuinka reagoi, jos tällaisia asioita vaikka läksyjenteon yhteydessä tulee esille. Itse koen, että teoriataustan omaksuminen hyödyntää suuresti käytännön työskentelyä. On hyvä tarjota myös ohjaajille mahdollisuutta antaa palautetta toiminnasta ja erityisesti toimintatavoista. Vapaaehtoisissa on hurjasti potentiaalia, mikä täytyy saada käyttöön.

Kenen tehtävä sitten on olla tukea antava vastuullinen aikuinen? Tätä ei välttämättä voida vaatia vapaaehtoisilta ohjaajilta. Nuorten kokemusten mukaan koulutakaan ei sellaista henkilö löydy. Koen, että koulumaailmassa on avoin paikka,

ja tarve nuorisotyöntekijälle. Hyvin usein opinto-ohjaaja, kuraattori ja terveydenhoitaja koetaan liian etäiseksi.

Ystävöimintään poluttaminen olisi hyvä ratkaisu lisätuen tarjoamiseen. Toiminta voi olla yksilöllistä tukea, ryhmämuotoista toimintaa tai niiden yhdistelmä. (Kotouttaminen.fi 2017.) Mielestäni nuoria kannattaisi informoida vielä enemmän erilaisista kotoutumistukipalveluista. Jyväskylän kotoutumispalvelut järjestää yhteistyössä vapaaehtoistoiminnan palvelujen eli Vaparin kanssa kotokaveritoimintaa. Toiminnan avulla kotokaverit tutustuvat esimerkiksi suomalaiseen kulttuuriin ja kaupunkiin. (Jyväskylän kaupunki 2017). Samankaltaista toimintaa järjestää Jyvälän Setlementti nimellä Suomiystävä-toiminta. (Jyvälän Setlementti ry 2015).

7.2 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimuksessa saatujen tulosten pysyvyyttä. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että tutkimus tehdään uudestaan ja tulokset ovat samat. Validiteetti tarkoittaa oikeiden asioiden tutkimista. Käsitteet ovat peräisin luonnontieteistä, joten ne eivät sellaisenaan päde kvalitatiiviseen tutkimukseen. Laadullisen tutkimuksen arvioinnin tekeminen on huomattavasti haasteellisempaa, kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. (Kananen 2010, 68—69.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida neljän luotettavuuskriteerin avulla. Niistä tärkein on dokumentaatio. (Kananen 2010, 69.) Omassa tutkimuksessani olen panostanut huolelliseen taltiointiin. Pyrin myös siihen, että perustelen tekemäni valinnat selkeästi. Mietin etukäteen teemahaastattelun soveltuvuutta ja kysymyksiä, mikä lisää koko työn arvioitavuutta. Toinen kriteeri on Kanasen mukaan tulkinnan ristiriidattomuus. Tulkinnat samasta aineistosta voivat olla hyvin erilaisia eri tutkijoiden kesken. Yksinkertaisin tapa varmistaa ristiriidattomuus, on luetuttaa aineisto haastatteluun osallistuneilla henkilöillä. Tätä en ole tehnyt, mutta koen edesauttaneeni ristiriidatonta tulkintaa jo aineistonkeruun vaiheessa. Haastattelujen aikana toistin nuorille heidän vastauksiaan, kysyin tarkentavia kysymyksiä sekä ilmaisoin omaa tulkintaani.

Tämä myös lisää tutkimuksen luetettavuutta nimenomaan tutkitun kannalta. Näin halusin varmistaa tulkinnan oikeellisuuden. Tutkimuksessani tuon rehellisesti esille myös nuorten antaman rakentavan palautteen, enkä ainoastaan toiminnan hyviä puolia. Haastattelujen aikana kannustin nuoria vastaamaan kysymyksiin omaan näkemykseensä pohjautuen, ajattelematta sitä, mitä halutaan kuulla.

Pyrin koko tutkimuksessa rehellisyyteen ja teorian osalta faktoihin. Tästä syystä otin mukaan esimerkiksi UTH-tutkimuksen. Laadullisen tutkimuksen ohessa puhutaan usein saturaatiosta. Termi tarkoittaa kylläntymispistettä. Uusia havaintoyksiköitä otetaan mukaan siihen asti, kunnes vastaukset alkavat toistaa itseään. (Kananen 2010). Tutkimuksessani saturaatiota ei suoranaisesti saavutettu, sillä viimeisessäkin haastattelussa nousi esille asioita, joita ei ollut aiemmin mainittu. Toisaalta, saturaatioon vaikuttaa myös haastateltavieni homogeenisyys.

7.3 Ideoita jatkotutkimukseen

Opinnäytetyötä aloitettaessa sain tilaajalta laajoja ideakokonaisuuksia, joista päädyin valitsemaan kotoutumisen tuen näkökulman. Työn edetessä mieleeni tuli useita muitakin tutkimusideoita. Olisi mielenkiintoista lukea, millaisia tutkimustuloksia saavutetaan, jos samantyylinen tutkimus tehtäisiin kvantitatiivisena eli esimerkiksi kyselylomakkeen avulla. Tulokset olisivat luultavasti hiukan monipuolisempia, jos vastaajaryhmä olisi omaa ryhmääni heterogeenisempi. Tämä myös mahdollistaisi tulosten keskinäisen vertailun eri ryhmien välillä.

Olisi kiinnostavaa lukea esimerkiksi pitkittäistutkimusta Suomeen yksin turvapaikanhakijoina tulleiden alaikäisten elämästä sekä kotoutumisen edistymisestä. Näkökulmana voisi olla, kuinka yksin maassa oleminen on vaikuttanut asioiden sujumiseen.

Opiskeluajanani Humanistisessa Ammattikorkeakoulussa olen suorittanut harjoittelun yksin tulleiden alaikäisten ryhmäkodissa. Siellä ilmeni, että nuorten suhteet edustajiin vaihtelivat äärettömän paljon. Muutaman nuoren edustaja ei asunut heidän kanssaan edes samassa kaupungissa. Toisilla taas oli läheinen suhde

edustajaan. Edustaja-suhteen tutkiminen olisi todella mielenkiintoinen opinnäytetyön tutkimuskohde. Se on myös tärkeä aihe, sillä jokaisen edustajan tulisi ajaa lapsen tai nuoren etua. Kuinka tämä toteutuu käytännössä esimerkiksi nuorten näkökulmasta? Myös tutkimus ei-osallistuvista nuorista toisi aiheeseen uutta näkökulmaa. Opinnäytetyössä voisi selvittää, miksi maahanmuuttajanuoret eivät osallistu esimerkiksi yhdistysten tai järjestöjen toimintaan. Lisäksi olisi kiehtovaa selvittää nuorten ajatuksia maahanmuuttajista ja heidän suhteesta toisiinsa.

7.4. Itsearviointi ja pohdinta

Opinnäytetyön tekeminen on oppimisprosessi. Omassa työssäni alku oli kivikkoista. Oma kiinnostukseni aihetta kohtaan tuntui lopahtaneen, johtuen varmasti siitä, että työskentelin kesän ajan ryhmäkodissa. Tuntui, etten saa aiheesta mitään uutta irti enkä jaksaa pyöritellä jo tuttuja asioita. Tästä syystä koen, että aiheen tuntemisesta voi olla myös haittaa. Ymmärrän, että alkuvaiheessa olisi ollut hyötyä selkeästä suunnitelmasta. Sen mukaan eteneminen olisi tuonut taiseesti onnistumisen kokemuksia ja konkretisoinut aikataulua. Otin teoriaa haltuun kaikessa rauhassa ja kypsytelin ideaa. Tein lukemistani aineistosta perinteisiä muistiinpanoja. Lisäksi teemoittelin eri aihepiirejä eri värisillä Post it-lapuilla. Tämä ”piipertely” saattoi vaikuttaa vähäpätöiseltä, mutta tiedän prosessin hyödyttäneen minua todella paljon.

Antoisinta koko opinnäytetyön teossa olivat haastattelut nuorten kanssa. Heidän innostuksen myötä löysin kadonneen kipinän, jolloin kirjoittaminen alkoi vihdoin sujua odotetulla tavalla. Ymmärsin myös entistä selvemmin, että haluan työskennellä nimenomaan nuorten parissa

Varsinainen kirjoitusprosessi sujui aikataulullisesti yllättävän nopeasti, johtuen varmasti tehdystä pohjatyöstä. Ajattelen, että olen kehittynyt työn aikana kirjoittajana, tai ainakin saanut lisää varmuutta kirjoittamiseen epäonnistumisen ajattelamisen sijaan. Vastoin alun käsityksiä, olen oppinut aihealueesta uutta ja oppinut katsomaan sitä ulkoapäin. Koen tärkeäksi opinnäytetyön aikana saamani vertaistuen. Se, että sain jakaa ajatuksia ja ahdistusta opiskelijakavereiden kanssa oli

työni edistymisen kannalta ehdottoman tärkeää. Lisätsemppiä antoivat ohjaavan lehtorin ja jo valmistuneiden opiskelijakavereiden kommentit.

Koen onnistuneeni hyvin. Työni vastaa määriteltyihin tutkimuskysymyksiin mielestäni melko kattavasti. Olen onnistunut liittämään tutkimustuloksia ja teoriaa toisiinsa, mihin olen erittäin tyytyväinen. Tulosten hyödynnettävyyteen olen laatinut selkeitä toteuttamisehdotuksia, kuitenkin huomioiden vapaaehtoisjärjestön rajalliset resurssit. Haastavinta oli aiheen rajaaminen useista vaihtoehdoista ja tämä tarkentuikin koko ajan työn edetessä. On myös haastavaa arvioida vaikuttavuutta, sillä siihen ei ole yksiselitteistä mittaria. En voi olla täysin varma siitä, että juuri läksykerhoon ja Mahis-ryhmään osallistuminen ovat saaneet aikaan kotoutumisen tukea. Vaikkakin, painotin asiaa lähes jokaisen kysymyksen kohdalla.

Pohdin sitä, millä tavalla tutkimustuloksiini vaikutti se, että tunnen nuoret. Mietin jo suunnitteluvaiheessa, olisiko siitä enemmän hyötyä vai haittaa. Näin jälkikäteen ajateltuna olen varma siitä, että sekä minä tutkimuksen tekijänä, että nuoret tutkimuksen aineiston tuottajina hyödyimme tuttuudesta. Minulle uskallettiin kertoa myös asioiden haasteista ja antaa toiminnasta jopa kritiikkiä. Minä puolestaan kysyin ja tarkensin asioita, joihin täysin ulkopuolisen voisi olla vaikeaa tarttua. Voi olla, että täysin ulkopuolinen haastattelija olisi saanut nuoret vastaamaan todellista tilannetta positiivisemmin.

Hyödyin myös siitä, että tiesin etukäteen nuorten kielitason, joten pystyin valmistelevaan kysymyksiä siihen perustuen. Silti yllätyin suuresti vastausten laadusta. Koen, että haastattelut olivat hyväksi myös nuorille. Kuten jokainen tietää, kun kertoo ajatuksensa toiselle ihmiselle ääneen, ne selkiytyvät huomattavasti. Olisi kuitenkin kiinnostavaa tietää, millaisia vastauksia nuorille entuudestaan tuntematon haastattelija olisi saanut, sillä nyt joudun vain arvailemaan.

Tutkimukseni yhteydessä pohdin monikulttuurisuuden käsitettä. Missä määrin esimerkiksi nuoria on tarpeellista jakaa monikulttuurisiin nuoriin ja niihin toisiin nuoriin? Monikulttuurisuuden käsite tuntuu alleviivaavan liikaa nuorten taustaa, heidän ei-suomalaisuuttaan. Suomalaisuus etnisenä taustana koetaan normina,

johon muiden taustoja verrataan. (Honkasalo ym. 2007). Tämä on ongelmallista, sillä nuori voi kokea itsensä enemmän suomalaiseksi kuin maahanmuuttajaksi.

Mielestäni erilainen kulttuuritausta ei muuta nuoruuden ajanjakson ydintä. Aina-kin oman kokemukseni mukaan, eri maalaiset nuoret kasvukipuilevat hyvin samanlaisten asioiden vuoksi: itsenäistymisen ja toisista riippuvuuden, oman identiteetin rakentumisen ja tulevaisuuden suunnitelmien kanssa. Lisäksi jokainen nuori kulttuuritaustasta tai esimerkiksi ulkoisesta erilaisuudesta huolimatta tarvitsee aikuisen tukea, kannustusta, ohjausta sekä kavereita ja ystäviä. Näihin asioihin järjestöjen ja yhdistysten toiminta parhaillaan vastaa.

LÄHTEET

- Alitolppa-Niitamo, Anne, Fågel Stina & Säävälä, Minna 2013. Olemme muuttaneet. Ja kotoudumme. Väestöliitto ry. Helsinki: Taitotalo PrintOne
- Berry, John 1997. Immigration, Acculturation and Adaptation. Viitattu 24.10.2017 <http://www.ucd.ie/mcri/resources/Dermot%20Ryan%20Reading.pdf>
- Cantell, Matti 2000. Monikulttuurisen nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Allianssi, LK-kirjat.
- Castaneda, Anu, Rask, Shadia, Koponen, Päivikki & Mölsä, Mulki (toim.) 2012. Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa. Raportti 61/2012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Coleman, John C. & Hendry, Leo B. 1999. The Nature of Adolescence. Lontoo ja New York: Routledge.
- Ekholm, Elina 1994. Syrjäytyä vai selviytyä- pakolaisen elämää Suomessa. Helsinki: Sosiaali ja terveysministeriön selvityksiä 9.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2015. Teemahaastattelu. Opit ja opetukset. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 Metodien valinta ja aineistonkeruu. Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus
- Euroopan parlamentti 2017. Maahanmuuttopolitiikka. Viitattu 5.11.2017 http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/fi/displayFtu.html?ftuld=FTU_5.12.3.html
- Finlex 2017. Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanottamisesta. Viitattu 13.9.2017 <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>
- Finlex 2017. Ulkomaalaislaki. Viitattu 14.10.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>
- Finlex 2017. Laki kotoutumisen edistämisestä. Viitattu 14.10.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>
- Grönlund, Susanna & Joensuu, Hanna-Leena, 2012. Suomen Punaisen Ristin Porin osaston läksykerhon vaikutus läksykerholaistensa koulunkäyntiin. Opin- näytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu Samk.
- Gothóni, Raili & Siirto, Ulla (toim.) 2016. Pakolaisuudesta kotiin. Gaudeamus.
- Himanen, Markus & Könönen, Jukka 2010. Pako ja pakko. Turvapaikanhakijoiden sosiokulttuurinen sidonnaisuus. Teoksessa Wrede, Sirpa & Nordberg, Camilla (toim.) Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus. Helsinki: Palmenia.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.
- Hoffrén, Henriikka 2000. Suomalaiset Ranskassa – sopeutuminen ja etninen identiteetti. Pro Gradu-tutkielma. Sosiologia. Jyväskylän yliopisto. Viitattu

16.11.2017. <http://www.ulkosuomalainen.com/artikkelit/0008/siirtolaisuustutkimus/siirtolaistutkimus.html>

Huttunen, Laura, Löytty, Olli & Rastas, Anna 2005. Suomalainen monikulttuurisuus. Teoksessa Rastas, Anna, Löytty, Olli & Huttunen, Laura (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino.

Infopankki.fi 2017. Kotoutuminen Suomeen. Viitattu 20.9.2017.

<http://www.infopankki.fi/fi/elama-suomessa/maahanmuuttajana-suomessa/kotoutuminen-suomeen>

Jyväskylän monikulttuurisuusohjelma 2013-2016. Viitattu 4.11.2017.

https://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/70450_Monikulttuurisuusohjelma6.pdf

Kajaanin Ammattikorkeakoulu 2017. Opinnäytetyöpakki. Viitattu 18.11.2017

<https://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Aineiston-keruumenetelmat/Haastattelu>

Kananen, Jorma 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kaukiainen, Eija 2016. Opinnäytetyö. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat sosiaali- ja terveystalvissa. Kohtaavatko tarve ja palvelut Lahdessa? Kymenlaakson Ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala.

Kautto, Virpi 2009. Ootsä mun kaa? Ystävyyt monikulttuuristen nuorten arjessa. Teoksessa Harinen, Päivi, Honkasalo, Veronika, Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena. Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Nuorisotutkimusseura.

Keinänen, Taina 2008. "Les enfants de la patrie" Ranskan republikanistisen kansalaisuuden murrokset 1980- ja 2000-luvuilla. Pro Gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kerkkänen, Heikki & Saastamoinen, Kimmo 2013. Vieraasta veljeksi. Kaksisuuntaista kotoutumista miehille. Helsinki: Miessakit ry

Kivijärvi, Antti & Harinen, Päivi 2009. Omat ja vieraat, rajanvetoa monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Harinen, Päivi, Honkasalo, Veronika, Souto, Anna-Mari & Suurpää, Leena. Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki: Nuorisotutkimusseura

Kotouttaminen.fi 2017. Järjestöjen monipuolinen toiminta tukee pakolaisten kotoutumista. Viitattu 16.11.2017 <http://kotouttaminen.fi/jarjestojen-tuki>

Kotouttaminen.fi 2017. Perheryhmäkodit. Viitattu 21.9.2017

<http://kotouttaminen.fi/perheryhmakodit>

Lastensuojelun Keskusliitto, 2001. Lapsen etu ilman huoltajaa tulleiden lasten vastaanotossa. Separated Children in Europe Programme -ohjelman toimintasuositukset. Suom. Hanna Talasniemi.

- Liebkind, Karmela & Jasinskaja-Lahti, Inga 2000. Nuorten maahanmuuttajien hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus
- Mahis, 2017. Info. Viitattu 7.9.2017 <http://mahis.info/fi/>
- Maahanmuutto.net 2017. Lainsäädäntö. Viitattu 5.11.2017.
<https://www.maahanmuutto.net/5>
- Maahanmuuttovirasto 2017a. Turvapaikan hakeminen. Viitattu 21.9.2017.
http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen
- Maahanmuuttovirasto 2017b. Ilman huoltajaa olevat lapset. Viitattu 20.9.2017.
http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/vastaanottoiminta/vastaanoton_palvelut/ilman_huoltajaa_olevat_lapset
- Maahanmuuttovirasto 2017c. Paluumuuttajat. Viitattu 20.9.2017.
<http://www.migri.fi/paluumuutto>
- Martikainen, Tuomas, Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna 2013. Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Tallinna: Gaudeamus
- Makkonen, Timo & Koskenniemi, Eero 2013. Muuttoliikkeen ja maahanmuuttajien aseman oikeudellinen säätely. Teoksessa Muuttajat. Martikainen, Tuomas, Saukkonen Pasi & Säävälä, Minna. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus.
- Miessakit ry 2017. Perheen merkitys kotoutumisessa. Powerpoint. Viitattu 13.10.2017 https://www.miessakit.fi/easydata/customers/miessakit/files/Vive/miessuomessa-luento_20090122_moallin.pdf
- Mikkonen, Anna 2002. Yksin Suomessa. Ilman huoltajaa tulleiden lasten asema kansainvälisten suositusten valossa. Lastensuojelun Keskusliitto ry.
- Niemelä, Heli 2003. Erottautumista ja ystävyyttä. Somalialaistyttöjen käsityksiä ja kokemuksia suomalaisista tytöistä. Teoksessa Harinen, Päivi (toim.) 2003. Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 38. Helsinki: Nuorisotutkimusseura
- Nieminen, Mauri 2008. Kasvava maahanmuutto lisää kohtaamisia ja kotoutumistarpeita. Teoksessa Tanner, Arno 2008. Poliisi ja maahanmuuttajat – kohti kotoutumista edistävää vuorovaikutusta. Tampere.
- Niitemaa, Marja-Leena 2014. Kuinka vieraan kielen sanoja opitaan ja opetetaan. Teoksessa Pietilä, Päivi & Lintunen, Pekka (toim.) Kuinka kieltä opitaan. Helsinki. Gaudeamus.
- Nyyti ry 2017. Millainen verkosto sinulle tärkeistä ihmisistä muodostuu? Artikkel. Viitattu 14.10.2017 <https://www.nyyti.fi/opiskelijoille/opi-elamantaitoa/mina-ja-muut/>
- Opetushallitus 2016. Yksilöllisempiä malleja kotoutumiskoulutukseen. Tiedote. Viitattu 4.11.2017
http://oph.fi/ajankohtaista/tiedotteet/101/0/yksilollisempia_toteutusmalleja_kotoutumiskoulutukseen

- Opetushallitus 2017. Oppivelvollisuus ja koulupaikka. Artikkel. Viitattu http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/oppivelvollisuus_ja_koulupaikka
- Pakolaisneuvonta ry 2014. Ilman vanhempia tulleet turvapaikanhakijalaps. Viitattu 20.9.2017. <http://www.pakolaisneuvonta.fi/index.html?lid=133&lang=suo>
- Paremmiin Yhdessä ry 2017a. Etusivun esittely. Viitattu 6.9.2017 <http://www.paremminyhdessa.org/>
- Paremmiin Yhdessä ry 2017b. Palvelut. Viitattu 6.9.2017 <http://www.paremminyhdessa.org/palvelut/>
- Paremmiin Yhdessä ry 2015. Toimintakertomus 2015. Viitattu 6.9.2017. http://www.paremminyhdessa.org/images/Toimintakertomus_2015.pdf
- Parsons, Annika 2010. Selvitys lapsen edun toteutumisesta turvapaikanhakija- ja pakolaislapsia koskevissa päätöksissä. Helsinki: Vähemmistövaltuutettu. Viitattu 18.11.2017. https://www.syrjinta.fi/documents/10181/10850/31685_vv_lapsen_etu_2010_paino_verkkoversio.pdf/0b0a7142-4109-4dfb-b4ad-14de6b5564f5
- Rasilainen, Lilli 2016. Kotoutuminen kuntoon! Ehdotuksia kotoutumista tukevan koulutuksen parantamiseksi. Helsinki: Vihreä Sivistysliitto ry.
- Saukkonen, Pasi 2013. Erilaisuuksien Suomi. Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot. Tallinna: Gaudeamus.
- Saukkonen, Pasi 2016. Mitä on kotoutuminen? Artikkel. Kvartti-verkkolehti. Viitattu 14.9.2017. <http://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/mita-kotoutuminen>
- Silfver, Olga 2010. Vääränlaiset huippuosaajat? Entisen Neuvostoliiton alueelta tulneiden asiantuntijoiden kiinnittyminen suomalaiseen työelämään. Teoksessa Sirpa Wrede & Camilla Nordberg (toim.) Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus. Helsinki: Palmenia
- Siirto, Ulla & Hammar, Sari 2016. Kotouttava työ pakolaisina Suomeen muuttaneiden parissa. Teoksessa Gothóni, Raili & Siirto, Ulla. Pakolaisuudesta kotiin. Gaudeamus.
- Siirto, Ulla & Laihia, Marja-Liisa 2016. Turvapaikanhakijoiden vastaanotto — toteutuvatko ihmisoikeudet? Teoksessa Gothóni, Raili & Siirto, Ulla. Pakolaisuudesta kotiin. Gaudeamus.
- Sisäministeriö 2017a. Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. Viitattu 7.9.2017 <http://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>
- Sisäministeriö 2017b. Maahanmuuttopolitiikka perustuu yhteisiin linjauksiin ja sopimuksiin. Viitattu 4.11.2017. <http://intermin.fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka>
- Suomen pakolaisapu 2017. Sanasto. Viitattu 21.9.2017 <http://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/sanasto/>

- Suomen Punainen Risti 2017. Kotoutumista tukeva toiminta. Viitattu 17.11.2017 <https://rednet.punainenristi.fi/node/3976>
- Sutela, Hanna & Larja, Liisa 2015. Raportti. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointitutkimus. Viitattu 17.11.2017 https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf
- Tarvainen, Laura 2016. Pakolaispolitiikka ja lainsäädäntö pääpiirteittäin – näkökulmana haavoittuvuus. Teoksessa Gothóni, Raili & Siirto, Ulla. Pakolaisuudesta kotiin. Gaudeamus.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, UTH-tutkimus. Viitattu 7.9.2017 <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/uth-ulkomaistasyntyperaa-olevien-tyo-ja-hyvinvointi-tutkimus>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2017. Osallisuus. Viitattu <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus#Mit%C3%A4%20tarkoitetaan?>
- Tiilikainen, Marja 2003. Arjen Islam. Somalinaisten elämää Suomessa. Tampere: Vastapaino.
- Tilastokeskus 2016. Ulkomaan kansalaiset. Viitattu 11.10.2017 <http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaan-kansalaiset.html>
- Tulli 2017. EU-, Eta-, Efta- ja Schengen-maat. Viitattu 10.10.2017. <http://tulli.fi/tietoa-tullista/tullin-toiminta/eu-eta-efta-ja-schengen-maat>
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2013. Maahanmuuttajabarometrin loppuraportti. Viitattu 4.11.2017 <http://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4350785/maahanmuuttajabarometri-2012.pdf/7bfc5958-1556-4104-8412-88be8e117c23>
- Törmä, Sinikka ym. 2014. Ikäihmisten moninaisuus näkyväksi. Selvitys vähemmistöihin kuuluvien ikäihmisten kokemasta syrjinnästä sosiaali- ja terveystalveluissa. Sisäministeriön julkaisu 14/2014.
- Törrönen, Marita & Vornanen, Riitta 2002. Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoululaisten korostaman syrjäytymisenä. Nuorisotutkimus 22.
- Ulkomaalaislaki. Viitattu 21.9.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>
- Ulkomaalaislaki. Viitattu 21.9.2017 <https://www.maahanmuutto.net/5>
- Valtioneuvoston kanslia 2015. Ratkaisujen Suomi – Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Viitattu 4.11.2017. <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi+FI+YHDISTETTY+netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4>
- Valtion kotouttamisohjelma 2016-2019. Viitattu 5.11.2017 <http://tem.fi/documents/1410877/3506436/Valtion+kotouttamisohjelma+vuo-sille+2016-2019.pdf>
- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT 2014. Maahanmuuttajien integroiminen Suomeen. VATT-analyysi 1-2014. Helsinki: Edita Prima oy.
- Väestöliitto 2017. Maahanmuuttajat. Viitattu 21.9.2017

http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/

Yhdenvertaisuus.fi 2017. Yhdenvertaisuus. Viitattu 13.10.2017

<http://www.yhdenvertaisuus.fi/yhdenvertaisuus/>

LIITE1

Nuorten haastattelujen runko

Taustatiedot

Esittele itsesi.

Kuinka pitkään olet ollut Suomessa?

Mitä teet tällä hetkellä?

Toiminnasta (Läksykerho, Mahis)

Mistä sait tietoa toiminnasta?

Mitä Läksykerhossa tehdään?

Mitä Mahiksessa tehdään?

Kuinka usein osallistut toimintaan?

Millaista Läksykerhossa/Mahiksessa on?

Miksi olet tullut uudestaan?

Millainen ilmapiiri on?

Millaisia ohjaajat ovat?

Oppiminen

Millaisia asioita olet oppinut?

Onko osallistuminen vaikuttanut koulunkäyntiin? Millä tavalla?

Mikä on ollut parasta, miksi?

Millaista tukea olet saanut?

Millaisiin asioihin olisit tarvinnut apua/tukea, mutta et saanut?

Sosiaalinen verkosto

Oletko tutustunut uusiin ihmisiin?

Oletko saanut toiminnan kautta kavereita, ystäviä?

- minkä maalaisia, ikäisiä...

Oletko tavannut heitä myös vapaa-ajalla?

Osallistuvatko kaverisi toimintaan?

Millainen kaveripiiri sinulla on?

Kieli ja kulttuuri

Millaisia asioita olet oppinut suomalaisesta kulttuurista: ihmisistä, tavoista, yhteiskunnasta?

Mitä kotoutuminen mielestäsi tarkoittaa?

Millaisena koet Suomessa asumisen?

Mitkä asiat ovat olleet sopeutumisen haasteena?

Kehittämistyö

Miten toimintaa voisi kehittää?

Millaista toimintaa itse haluaisit?

- kenelle, milloin...

Lopetus

Mitä toivot tulevaisuudelta?

Kiitos haastattelusta ja tutkimukseen osallistumisesta.